

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Första Kammaren. N:o 21.

Torsdagen den 28 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 1 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. och protokollet för den 22 i denna månad.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Attonde hufvudtitel.

33:dje—42 punkterna.

Biföllos.

43:dje punkten.

Grefve Beck-Friis: Det är verkligen icke någon angenäm känsla att här uppträda såsom målsman för de åsichter, som inom Stats-Utskottet gjort sig gällande. Det har nemligen endast varit den hotande statsbristen, som dikterat Utskottets hemställan, enär det icke kan förnekas, att här föreligger ett stort behof, som det tillkommer Riksdagen att snart afhjelpa. Af de handlingar, som varit tillgängliga, är det nemligen oss klart, att den ifrågavarande institutionens byggnad är icke allenast otillräcklig utan olämplig och särdeles ohelsosam, och detta så mycket mer, som genom tillfälliga omständigheter, som jag anser mig icke här behöfva vidare beröra, antalet lärjungar under senare åren tillväxt i en förvånande grad, under det deremot motsvarande institution här i Stockholm står relativt tom. Det har således, såsom sagdt, varit ett verkligt behof, men då en statsbrist gapar emot oss från alla håll, och, såsom jag sade i förmiddags, man måste söka att få den betäckt, utan att röra vid några vitala intressen, har man ansett att här vore ett af de föremål, med afseende hvarå besparingar böra kunna göras, och vi hafva styrkts i denna uppfattning af den omständighet att, om ock ifrågavarande lokal icke vore fullt lämplig så fick man dock tills vidare hjälpa sig fram dermed, då den kunskap, som der meddelas, vore god. Ett ytterligare skäl härtill har man funnit deri, att sedan genom bifall till derom gjorda framställningar den zoo-

*Tillbyggnad
af anatomiska
institutionens i
Upsala hus.*

*Tillbyggnad
af anatomiska
institutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

logisk-zootomiska institutionens behof blifvit tillgodosedda, man hoppats att elementerna till det anatomiska studiet möjligen redan der blifvit af de medicine studerande undangjorda. Det sades äfven af en talare på förmiddagen, att zootomien icke vore något examensämne, men detta är icke rätt; ty, om de medicine studerande under sin förberedelse till medico-filosofie kandidatexamen uppnå en större skicklighet inom den komparativa anatomien, som de dervid varit i tillfälle att inhemta, äro deras förstudier derigenom sådana, att studerandet på anatomisalen kan i betydlig grad inskränkas. Jag vet att i Lund, der länge existerat en zoologisk-zootomisk institution, förkunskaperna hos de unga läkare, som komma till anatomisalen, vida öfverstigit deras, som icke haft tillfälle att inhemta sina förstudier vid en sådan institution. Man har därför trott att det nuvarande tillståndet kunde någon tid passera; det är visserligen icke bra, men man får mången gång lof att uppskjuta nyttiga saker till följd af en bjudande nödvändighet, och den förefinnes här till följd af den hotande statsbristen.

Jag anhåller vördsamt om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Det är svårt nog att uppträda mot Stats-Utskottet, då det ännu icke sagt något mer, än hvad som står i betänkanDET. Ännu värre tyckes det vara, då Utskottets ledamöter funnit skäligt att derutöfver anföra åtskilligt, som kunde tala för bifall till Utskottets förslag. Men det oaktadt har jag af den siste talarens anförande nästan fått ett visst mod att uppträda mot honom. Han yttrade nemligen, att det vore skäl att i allmänhet bifalla universitetets framställningar, der de röra en vitalfråga, och här är det visserligen en sådan, ty den rör icke blott deras lif, som de blifvande läkarne en gång skola vårda, utan sjelfva lärjungarnes vid universitetet. Den nuvarande anatomisalen är nemligen af den beskaffenhet, att det är rent af vådligt för de studerandes helsa att der vistas. På min tillfrågan huru de der befunno sig, svarade mig en person, att om morgnarne vore det fryskallt, men deremot om eftermiddagarne, sedan gasen blifvit tänd, 24 grader varmt. Vi smälta bort af värme tillade han, kadaverna upplösas, och ingenting i rummet kan blifva tjockt mer än luften. I ett litet rum, tillräckligt för 30 eller 40 dissekanter, finnas för närvarande omkring 100 lärjungar, som der söka sin undervisning. Utom dessa finnes sådana som redan genomgått den första kursen, men vilja under studierna till sin kandidatexamen ytterligare förkofra sig. För dem finnes ingen annan tid till arbete än om aftnarne klockan mellan 8 till 12, och man kan föreställa sig, huru det skall vara för dem, sedan rummet blifvit upphettadt af gas och varit öfverfullt af människor och kadaver under loppet af hela dagen. Det är således ett stort ansvar att låta en så beskaffad lärosal fortfarande begagnas i det skick den för närvarande befinnes. Det är visserligen sant, att af sista Riksdagen anslagits en ganska betydlig summa för universitetets byggnadsbehof, och Stats-Utskottet har i sitt betänkande derom erinrat; men man får icke betrakta dessa summor aldeles absolut i förhållande till hvarje annan mindre summa, utan äfven med afseende på de föremål, för hvilka summan är begärd. Här är nu begärdt ett belopp af 140,000 kronor till denna byggnad för anatomiska

institutionen. Det är visserligen sant, att det finnes en sådan förut, som fortfarande skulle dertill kunna begagnas, men om jag jemför det begärda beloppet med hvad i andra länder blifvit till dylika institutioner anslaget, så skall det för den ifrågavarande institutionen i Upsala nu begärda anslaget synas ganska måttligt. Jag får nemligen upplysa att i Leipzig blifvit till dervarande anatomiska institution anslaget 1,000,000 riksmark och i Bonn omkring 800,000 mark. Jemför jag dessa belopp med den summa, som nu blifvit begärd, är den verkligen obetydlig. Men, allt detta oaktadt, är jag verkligen så medgörlig för Stats-Utskottets skäl, att jag ansett det vara en pligt att göra mig underrättad, huruvida det icke vore möjligt att något lindra bekymren för år 1879, då det verkligen är svårt att få statsregleringen att gå i hop. Af de upplysningar, som jag lyckats erhålla, framgår, att af de föreslagna tre tillbyggnaderna till den nuvarande anatomiska institutionen anatomisalen är den nödvändigaste. Densamma skulle förläggas i den ena nya flygeln och kunna åstadkommas för ett belopp, som icke öfverskrede 40,000 kronor, sannolikt något mindre, men det torde dock icke vara skäl att sätta den lägsta summan, hvartill den beräknats. Om Riksdagen alltså, med beviljande af det belopp Kongl. Maj:t för ifrågavarande institution föreslagit, skulle vilja deraf för år 1879 anvisa 40,000 kronor, skulle derigenom det allra mest trängande behovet kunna fyllas; och då det icke under närvarande omständigheter torde vara skäl att fordra mer än hvad för de oundgängligaste behoven erfordras, anhåller jag vördsamt om Herr Talmannens proposition derå, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts proposition i öfrigt, ville för år 1879 till ifrågavarande ändamål anvisa ett belopp af 40,000 kronor.

*Tillbyggnad
af anatomiska
institutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

Herr Jöns Pehrsson: Efter det lilla skämt, som i förmiddags skedde med mig, är jag icke synnerligen böjd att yttra mig, men det var mig välförtjent hvad jag fick, då jag berömde Utskottet, det borde jag hafva vetat förut. Detta är anledningen, hvarför jag nu begär att få instämma med den förste talaren, som yrkade bifall till Utskottets förslag, och jag tror att Utskottet gifvit sådana skäl i sina motiv, att denna Kammare icke skulle vilja ändra hvad Utskottet föreslagit. Då jag icke hört något vidare påstående i annat än från universitetets målsman, som naturligtvis bör yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hoppas jag att Kammaren utan lång diskussion bifaller Utskottets förslag.

Herr von Kræmer: Det är onekligen sant hvad Stats-Utskottet yttrat, att mycket blifvit beviljadt för byggnader vid universitetet i Upsala, men det kan dock icke vara ett fullt afgörande skäl att nu afslå detta anslag, om man kan bevisa, att hvad, som här ytterligare är begärdt, verkligen är nödvändigt. Icke heller torde här gälla det skäl, som Stats-Utskottet i andra rummet anført, nemligen att anslaget kan till annat år anstå. Bland de många bevis för motsatsen, som skulle kunna anföras, vill jag blott nämna ett, nemligen, att medicinska fakulteten i Upsala har yttrat bekymmer, icke blott öfver att byggnaderna äro så dåliga, icke blott öfver huru dermed skulle gå i en framtid, utan saken är så brådskande, att fakulteten yttrat bekym-

*Tillbyggnad af
anatomiska in-
stitutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

mer öfver, huru institutionen skulle kunna reda sig t. o. m. blott under de tre bygnadsåren. Föreläsningssalen är, såsom af den Kongl. propositionen inhemtas, för trång och för låg, och det är i synnerhet dess låghet, som gör den så otjenlig, emedan, när föreläsaren i katedern förevisar preparaten, det icke är tillräckligt att åhörarne höra hans ord, utan hvar och en måste se hvad föreläsaren demonstrerar om.

Detta är icke möjligt utan att salen har den höjd, att bänkarne kunna anbringas i amfiteatralisk ställning, hvilket här är omöjligt, men hvilket vore meningen att få i den nya föreläsningssalen. Ytterligare ett bedröfligt förhållande existerar deruti att, enär dissektionssalen är så otillräcklig, man måste i föreläsningssalen behandla de mindre dissektionspartierna. Man kan lätt föreställa sig det på en gång obehagliga och olämpliga uti ett sådant förhållande. Men, såsom af en föregående talare blifvit antydt, och hvilket jag tager mig friheten bekräfta, den största och hufvudsakliga bristen är dock ändå ej i afseende å föreläsningssalen, utan i afseende på dissektionssalen. Den var någorlunda, ja kanske fullt tillräcklig, under åren 1860—69, ty dissekanterne voro i medeltal då allenast 28 på höst- och 35 på vårterminerna; men den har blifvit alldeles otillräcklig numera, då under åren 1870—75 antalet dissekanter stigit till i medeltal 57 om höstterminerna och 72 om vårterminerna, och än mer de två sista läseåren, då det varit ända till 67 under höst- och 95 under vårterminerna. Det behöfves icke, synes mig, något ytterligare bevis för salens otillräcklighet. Också förhåller det sig så, som akademiens kansler antydde, att i denna sal de mest vexlande temperaturförändringar försiggå, till följd af de nu rådande förhållandena. För att icke materialet skall under nätterna undergå förskämning, nödgas man att öppna alla fönster, så att det på vintern inträffar, att dissektionsmaterialet är fruset. Men om aftnarne, när gasen är tänd, uppgår hettan till 24 å 26 grader Celsius. Man kan tänka sig, hvilken för helsan förderflig luft skall uppkomma vid en sådan temperatur i en sådan lokal. Men det är icke nog med detta. Man kan ju säga, att de, som egna sig åt detta studium, få underkasta sig hvilket obehag som helst, och till och med sätta sig öfver faran för helsan, emedan läkarens bana är beströdd med mångahanda slags sådana faror, och de läkarevetenskapen studerande äro utsatta för dylikt lika väl under kursen vid hospitalen så att man kunde säga, att det vore blott en liten tillökning i de faror, för hvilka de i allt fall äro utsatta. Men det är icke nog dermed, utan den otjenliga temperaturen inverkar skadligt direkt på vetenskapen, ty materialet blir genom dessa temperaturförhållanden icke pålitligt och det resultat, som visar sig vid dissektionerna, är icke sådant, som det skulle vara, om materialet vore friskt.

Hvad den förskämda luften angår, vill jag anföra några talande siffror. Den nuvarande dissektionssalen är 40 fot lång, 19 $\frac{1}{2}$ fot bred och 12 fot hög och innehåller 9,360 kubikfot luft. I denna luft arbetar 60 dissekanter i medeltal och hvar och en får sålunda 156 kubikfot luft, och hvilken luft, mine Herrar! I folkskolorna är, enligt de af Öfverintendentsembetet år 1865 gillade normalritningar — hvilka äro de sista, jag haft tillgång till — förutsatt, att för hvarje alumn behöfvas 1000 kubikfot, om rummet är fullkomligt lufttätt, men äfven

tvärtom med den mest fullständiga ventilation fordras ett utrymme af 210 à 250 kubikfot. Då det i folkskolorna erfordras 250 kubikfot, har man i denna dissektionssal blott 156 kubikfot per person! Dessa siffror tala tillräckligt för sig sjelfva. I väl ordnade sjukhus anser man, att hvarje patient bör hafva 1000 kubikfot luft. Under sådana förhållanden anser jag, att fakulteten har rätt att vara bekymrad öfver denna byggnad, icke blott för framtiden utan äfven för de närmaste tre åren. Detta är ett behof, hvars afhjelpande icke kan uppskjutas. Icke heller tror jag att, när det här blott är fråga om 50,000 kronor, det skälet kan gälla, att statsbudgeten icke skulle gå i hop, då vi finna af de betänkanden, som redan dels äro afgjorda, dels tillgängliga, att en nedsättning af nära en och en half million kronor blifvit gjord eller föreslagen. Om vi nu skulle minska detta belopp med 50,000 kronor i och för detta trängande behof, så tror jag icke, att någon fara för statsbudgeten derutaf skall uppkomma.

Tillbyggnad af anatomiska institutionens i Upsala hus.
(Forts.)

Om det af Grefve Hamilton framställda förslag att nedsätta summan till 40,000 kronor — hvarmed, enligt hans försäkran, flygeln åt Agatan, i hvilken dissektionssalen skulle inrymmas, kan åstadkommas — vinner mera sympati, så vill jag icke motsätta mig ett sådant förmedlingsförslag, ehuru jag tycker att skilnaden är så ringa, att det knappast är skäl att afvika från Kongl. Maj:ts förslag.

Slutligen vill jag påpeka, att anatomien utan tvifvel är den nära nog viktigaste delen af läkarestudierna, ty först derigenom har läkarevetenskapen blifvit grundad på verklig kannedom. Om man derföre på något sätt undanrycker denna basis, så skakar man sjelfva grundvalen för läkarekonsten. Jag skulle helst yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men för att icke splittra meningarne vill jag ansluta mig till Grefve Hamiltons förslag och yrkar sålunda bifall till Kongl. Maj:ts proposition med den förändring, att ett belopp af 40,000 kronor mätte för år 1879 anvisas.

Friherre von Essen: Vi stå nu inför de stora summorna. På förmiddagen var det små summor, om hvilka man diskuterade, och då var det svårt att ur sparsamhetens synpunkt försvara de föreslagna nedsättningarna, när det gälde att få budgeten att gå i hop. Här gäller det stora summor, ty denna anslagsfråga om 140,000 kronor står med afseende på skäl i fullkomlig paritet med frågan om 105,000 kronor för Lunds universitet och 355,000 för Karolinska institutet. Jag tillåter mig icke att ingå i undersökning om de belopp, som förekomma i de följande punkterna, men så mycket kan jag säga, att Stats-Utskottet har i den Kongl. propositionen ej kunnat se annat, än att de 355,000 kronorna för nybyggnad vid Karolinska institutet utgöra ett lika trängande behof, som det nu i fråga varande. Dermed har Stats-Utskottet icke underkänt nyttan af det föreslagna anslaget, men det skäl, Kongl. Maj:t anfört i sin vidlyftiga framställning om att icke längre dröja med byggnaderna för Karolinska institutet, hafva syntes lika talande som hvad i afseende på denna fråga förekommer. Man kan icke heller neka, att 140,000 kronor är ett vackert belopp, då det endast gäller att göra en tillbyggnad. Man har äfven haft några andra skäl, som gifvit anledning till att vara något betänksam att till-

*Tillbyggnad af
anatomiska in-
stitutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

styrka detta anslag, äfven om detta stora behof verkligen skulle hafva så plötsligen inträffat. Visserligen har elevantalet ökats, men redan år 1875 uppgick det till mellan 60 och 72, och oaktadt denna betydliga tillökning skedde icke någon framställning om ökad utrymme. Sälunda förefaller det mig, som om det först under den sista tiden befunnits att nödvändigheten vore så stor. Emellertid nämnde jag att det fans ett par omständigheter, som gifvit Stats-Utskottets ledamöter anledning att hysa betänklighet i afseende på beviljandet af detta anslag. Det står omnämndt i den Kongl. propositionen, att prosectorns boningsrum skulle kunna af denne återfordras och utrymmet i så fall ännu mera inskränkas. Jag hemställer, om icke detta kan hjälpas genom att tillgodose prosectorn på annat sätt, så att utrymmet för samlingarne icke må saknas.

En annan omständighet är den, att man har i allmänhet svårt att göra sig reda för, huru akademiens egna tillgångar kunna räcka till att deltaga i byggnadsomkostnaderna och i hvad mån de böra deltaga i dessa. Derpå svarar man naturligtvis, att man bör icke tala derom nu, då universitetsbyggnaden är beslutad och staten till denna byggnad lemnat ett jmförelsevis ringa belopp, så att universitetets tillgångar måste tagas dertill. Akademiens medel lära väl ändå räcka till åtskilligt utom denna byggnad, ty jag har hört att det lär vara fråga om att förflytta det stora stalletablissemnet till en annan plats, en förflyttning som lär uppgå till betydliga belopp. Jag tilltror mig icke att afgöra, om det är nödvändigt att begagna denna plats för universitetsbyggnaden, men jag inflickar detta, emedan deri ligger, synes mig, att det måste finnas medel till att göra detta.

Jag har här i min hand akademiens kassaräkenskaper för år 1877 och man kan dervid göra den observation, att akademiens tillgångar väl möjligen skulle kunna vara större, om förvaltningen afsåge att bereda största möjliga inkomster af universitetets tillgångar. Det är kändt, att akademien eger icke mindre än 300 hela hemman att draga inkomst ifrån, och af dessa 300 hemman hafva icke kunnat erhållas mer än 15,000 kronor i inkomst utaf skogarne. Den, som känner, huru stor skogsareal hemman i dessa trakter af Upland och Vestmanland hafva, kan icke neka till, att detta är en allt för ringa inkomst. Det är sant, att de lemna betydligt med ved och andra skogsprodukter åt lärarne vid akademien och äfven åt andra personer, men äfven detta inberäknadt tillåter jag mig att påstå, att, om icke det ligger något misstag i denna sifferuppgift, nämnda belopp är alldeles för ringa inkomst af en så betydlig areal. Jag skulle icke hafva tillåtit mig denna lilla utflykt, om jag icke visste, att den omständigheten, att man icke har reda på, i hvilken ställning akademiens medel befinna sig, haft inflytande på en och annan af Stats-Utskottets ledamöter.

Det har blifvit sagdt utaf en talare, att man skulle hysa bekymmer för att denna byggnad vore otillräcklig äfven under de tre byggnadsåren. Det synes mig vara gifvet, att den ifrågasatta ombyggnaden skulle komma att medföra svårigheter i afseende på begagnandet af de nuvarande lokalerna, men detta kan väl icke åberopas som något skäl för behöfligheten af detta anslag.

Jag har endast tillåtit mig att i korthet framlägga de skäl, som bestämt mig för att biträda Stats-Utskottets förslag, och mitt hufvudsakliga skäl är verkligen, att jag finner det vara svårt att, om detta anslag beviljas, vägra det för Karolinska institutet begärda anslagsbelopp. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Tillbyggnad af anatomiska institutionens i Upsala hus.
(Forts.)

Herr von Kræmer: Jag har egentligen begärt ordet för att lugna Kammaren för den förskräckelse, som möjligen skulle hafva kunnat gripa en och annan i anledning af den siste talarens framkastade hotelser, att medgifvandet af det i en annan punkt följande stora anslaget till Karolinska institutet skulle blifva en nödvändig följd af att man beviljade detta anslag till Upsala. Saken är nemligen den, att orsaken, hvarföre man i Upsala önskar större byggnader och särskildt större anatomisal, är att lärjungeantalet derstädes är ifrån år oupphörligt och hastigt tillväxt, men vid Karolinska institutet är deremot antalet lärjungar en ren obetydlighet. Ur denna synpunkt finnes det sålunda icke något som talar för att för närvarande bevilja det för Karolinska institutet begärda anslaget, och jag tror derföre, att de af den siste talaren framkastade farhågor kunna aflägsnas. Visserligen är det sant, att den i Kongl. Maj:ts proposition intagna beskrifning öfver byggnaderna vid Karolinska institutet är rent af förskräcklig, men jag skulle derå vilja tillämpa det franska ordspråket: den som bevisar för mycket, bevisar ingenting. Man kan icke undgå att märka, att i denna beskrifning ligger en öfverdrift.

Att, såsom den siste talaren invände, man borde kunna reda sig med de nuvarande förhållandena, emedan man icke förr begärt detta anslag, då likvisst redan under åren 1870—75 dissekanternes antal fördubblats mot det ursprungliga, för hvilket salen först var afsedd, och nu stigit betydligt än ytterligare, erinrar väl mycket om det gamla ordspråket: tål du vid det, så tål du vid det med. Hvad som lät sig göra, då antalet var fördubbladt, går icke längre då det nära tredubblats. Konsistorium, som tvekat att begära annat än det allra nödvändigaste, emedan så mycket måst begäras för olika ändamål, har också icke kunnat annat än tillstyrka detta anslag.

Att, på sätt den siste talaren yttrade, fakultetens bekymmer för utrymme särskildt under de tre byggnadsåren skulle komma deraf, att under ändringen af byggnaderna äfven de lokaler, som nu vore tillgängliga, skulle blifva förstörda, tror jag icke är enligt med verkliga förhållandet. Det kunde så vara, om det vore fråga om att bygga om den gamla byggnaden helt och hållet, men det är ju här fråga om att tillfoga nya byggnader och att sedermera verkställa den delning af de gamla lokalerna, som ingår i planen. Såvidt jag kan förstå, ligger det i fakultetens yttrande, att behofvet är så brådskande, att fakulteten, som tänkt sig att anslaget nu skulle beviljas, likväl är bekymrad för de tre år, som skulle återstå innan byggnaderna blefve färdiga. Jag har en stor betänklighet, som jag flera gånger uttalat, att bevilja början af ett anslag, som sedermera skall under många år fortsättas, men det är ju här blott fråga om ett anslag för tre år och derföre kan den nyssnämnda principen icke för mig gälla i detta fall.

Jag anser mig således äfven ur denna synpunkt oförhindrad att

*Tillbyggnad af
anatomiska in-
stitutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag med den af Grefve Hamilton föreslagna modifikation.

Grefve Hamilton: I mitt förra yttrande sökte jag endast visa behovet af det begärda anslaget, enär det då egentligen icke var anledning att yttra något annat, och då jag nu gör en liten afvikelse från ämnet, torde Kammaren ursäkta det, då det är för att besvara en dylik afvikelse, som blifvit gjord af en af Stats-Utskottets ledamöter. Det är nemligen satt i fråga, huruvida icke universitetet skulle af sina egna medel kunna utföra denna byggnad, hvaraf behovet äfven från Stats-Utskottets sida varit erkänt såsom ganska trängande. I diskussionen har äfven införts frågan om den nya universitetsbyggnaden och de utgifter universitetet sannolikt för dess utförande kommer att vidkännas. Hvad nu universitetets tillgångar beträffar, så äro de, såsom den värde talaren ganska väl vet, hufvudsakligen bestående i jordegendom, och man kan icke för sådan egendom bygga på annat sätt än genom att låna medel och amortera dessa lån med en del af denna egendoms inkomster, såvida de icke äro för andra ändamål disponerade. Sådana lån kan universitetet naturligtvis någon gång göra, och har äfven gjort det, såsom exempelvis för den nya sjukhusbyggnaden, för hvilken universitetets skuld med nästa år blir slut; och det är äfven sannolikt att universitetet måste gå till väga på samma sätt i fråga om kostnaderna för den nya stallbyggnad, som vid universitetet är behöflig. Då den förre talarens yttrande möjligen kunde missförstås, ber jag att få nämna, det afsigten ingalunda är att för sjelfva universitetsbyggnaden öfverskrida de anslag, som af Riksdagen blifvit beviljade; tvärtom hafva ritningarna till densamma flera gånger blifvit omarbetade för att kunna uppfylla de behof, som Riksdagen föreskrifvit inom de af Riksdagen föreskrifna belopp; men om detta skall kunna lyckas, måste man söka välja en tomt, som icke föranleder direkta utgifter eller genom nödvändigheten att borttaga der förut befintliga byggnader gifver anledning till större kostnader, än som skulle åstadkommas genom att förlägga byggnaden på något annat ställe. Särskildt måste man taga i betraktande, att denna universitetsbyggnad icke kan förläggas hvar som helst, utan måste ligga på ett sådant ställe, att lärjungarne hafva någorlunda lätt att komma dit från de olika delar af staden, der de å andra timmar åtnjuta undervisning. Med afseende härå och i betraktande jemväl af det fördelaktiga läget i öfrigt har man valt den s. k. stalltomten. En följd deraf är, att stall- och ridhusbyggnaderna måste tagas bort, och universitetet har trott, att då Riksdagen med en sådan frikostighet beviljat anslag till sjelfva byggnaden, universitetet har förbindelse att af egna medel söka åstadkomma den erforderliga ersättningen för stallet och ridhuset, hvilket ock sannolikt kommer att ske så snart planen är uppgjord. Frågan är således, om verkligen genom en misshushållning med universitetets egna medel eller en så beskaffad hushållning, att man derigenom icke drager en tillräcklig inkomst af denna egendom, såsom i afseende å universitetets skogar blifvit framhållet, universitetet blifvit urständsat att af egna medel verkställa den nu ifrågasatta tillbyggnaden.

Det är sant, att med afseende å det betydliga hemmantal, universitetet eger, det synes vara ett obetydligt belopp som influtit för skogarne, men till en början vill jag nämna att de hemman, som ligga i närheten af Upsala, äro i det närmaste skoglösa, hvadan någon inkomst från dem således icke är att påräkna, och vidare att universitetets samtliga professorer och exercitiinästare äfvensom alla institutioner erhålla ved från universitetsskogar in natura. Bland dessa institutioner äro åtskilliga, som draga icke obetydliga kvantiteter ved, såsom de botaniska, kemiska och anatomiska institutionerna, till hvilka bränsle tages från universitetets egna skogar, och då dertill lägges den virkesmängd, som åtgår till byggnadernas underhåll, visar det sig att hvad som enligt den uppgjorda hushållningsplanen blir öfver till afsalu icke kan uppgå till mer än hvad i räkenskaperna upptagits, eller 15,000 kronor. Jag tror mig härmed hafva visat, dels att universitetet icke har så beskaffade tillgångar, att de kunna disponeras för byggnader på annat sätt än genom lån, som amorteras, och hvilka således icke kunna utsträckas öfver en ganska snart uppnådd gräns, dels att det icke är universitetets fel att de belopp, som till en sådan byggnad kunna disponeras, icke äro större än hvad de för närvarande äro.

Tillbyggnad af anatomiska institutionens i Upsala hus.
(Forts.)

Jag skall icke gå frågorna i förväg genom att för närvarande tala om de följande punkterna, men om Kammaren är öfvertygad om behofvet af den nu ifrågavarande byggnaden, hvilket äfven af Stats-Utskottets ledamöter är medgifvet, hoppas jag att Kammaren skall bifalla Kongl. Maj:ts proposition med den modifikation jag föreslagit, hvarigenom en minskning sker i 1879 års utgifter, hvilken mer än motsvarar det belopp, som Stats-Utskottets ledamöter i förmiddags måste något motvilligt medgifva till den meteorologiska institutionen.

Herr Widén: Den näst föregående talaren har gifvit mig anledning att begära ordet. Det af honom skildrade trångmålet vid anatomisalen i Upsala är mig redan förut väl bekant. Men det har synt mig, som om detta trångmål under närvarande ekonomiska förhållanden måste åtminstone för ännu ett år tålas, helst det, efter hvad den åsyftade talaren yttrat, synes mig gifvas två utvägar att tillmötesgå det behof, som här är i fråga. Den ena vore att på det sätt Kongl. Maj:t föreslagit tillöka byggnaden för den ifrågavarande institutionen i Upsala, den andra åter att någon del af de lärjungar, som studera vid denna institution, valde Stockholms likställda läroinstitution för sina anatomiska öfningar. Ty den nämnde talaren lär ju medgifvit, att vid Karolinska institutet i Stockholm antalet af de lärjungar, som här är i fråga, är helt obetydligt. Nu kan jag visst icke undra derpå, att man från Upsalas synpunkt helst ser, att man, genom att tillöka byggnaden, får der behålla dessa studerande, men å andra sidan borde man väl också från hvad samhällets intresse i allmänhet kan påkalla vara berättigad att förutsätta, att, då man har ett institut i Stockholm, äfven detta blefve till så stor del åtminstone af de studerande besökt, att överbefolkningen vid institutionen i Upsala och deraf följande trångmål för tillfället minskades. Nu känner jag visserligen allt för väl, att orsaken till det växande antalet studerande i Upsala hufvudsakligen är den, att desse föredraga der anstälde ut-

*Tillbyggnad af
anatomiska in-
stitutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

märkte lärarens undervisning framför den som gifves i Stockholm. Men då jag icke har mig annat bekant, än att äfven de lärare som finnas anställda vid Karolinska institutet i Stockholm äro fullt kompetente för sitt kall, kan jag icke tänka mig annat än att det skulle gå för sig att de studerande fördelade sig något jemnare på de båda läroverken, åtminstone så länge som statens finanser äro så medtagna af utgifter, som förhållandet är för innevarande år. Också är det uteslutande ur denna finansiella synpunkt, som jag anser att Utskottets förslag bör af Kammaren bifallas. Skall åter denna här ingen ting gälla, förstår jag icke, hvarför Kammaren genom särskilda remisser fästat Stats-Utskottets uppmärksamhet derpå, att någon besparing måste göras för att staten skall kunna gå i hop. Vidare är det väl också naturligt, att man får lof att fördela denna besparing på samtliga hufvudtitlar; och då detta syntes mig oemotsägligt, så har jag äfven, ehuru jag måste bekänna, att jag personligen haft mindre sympati för att göra inskränkingar på 8:de hufvudtiteln än på flera andra, icke kunnat vara så partisk, att jag icke måst medgifva det äfven de behof, som här finnas, måste gifva sig något till tåls. Och då det på förmiddagen icke gick an att göra en besparing af 6,000 kronor, emedan den var för obetydlig, tycker jag mig nu, då besparingen är så betydlig, som den i fråga varande, böra med allt skäl få hemställa om bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick.

Herr Statsrådet Forssell: Under öfverläggningen om denna punkt och vid framdragandet af de skäl, som skulle tala för Utskottets förslag, har af flere talare nämnts det illa klingande ordet »statsbrist». Det är sant, att farhåga för en sådan kunde vara befogad, om vid den gemensamma omröstning, som skall ega rum om bankovinsten, det för staten beräknade belopp skulle blifva med 350,000 kronor nedsatt, men då är också att märka, att redan en besparing till lika stort belopp blifvit gjord på 4:de hufvudtiteln, och att flere andra besparingar på samma hufvudtitel äro föremål för afgörande vid gemensam omröstning. Det förefinnes således icke tillräcklig anledning att af denna grund befara en statsbrist, men det är visst sant, att en statsbrist skulle kunna uppstå, om Riksdagen företog sig att, trots jemnt tillmätta tillgångar, på budgeten öfverflytta utgifter, som icke borde med skatter bestridas, eller tillskapade nya utgifter, som icke blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna. En sådan förutsättning, om den än efter en eller annan enskild ledamots åsigt må vara att befara, kan dock icke vara tillräcklig anledning att afslå ett anslagsbehof, som i sig sjelf måste erkännas vara befogadt. Då Utskottet nu erkänt det ifrågavarande anslagets befogenhet, skulle jag visserligen icke hafva skäl att afstå från hvad Kongl. Maj:t här åskat, men då det förslag, som af universitetets kansler blifvit framställt, icke i någon väsentlig mån ändrar Kongl. Maj:ts proposition, utan endast afser en nedsättning uti det belopp, som skulle utgå under år 1879, torde departementschefen kunna vara dermed tillfredsställd.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag skall icke upptaga tiden länge och jag skall icke ens beröra de punkter, hvilka, så vidt jag kunnat finna, af åt-

skilliga talare och särskildt af Grefve Hamilton och Herr von Kræmer redan blifvit fullkomligt utredda; men det var ett enda yttrande af en talare, hvarvid jag ansett mig böra något fästa mig. Han sade nemligen, att det bedröfliga och olämpliga skick hvori den anatomiska institutionen i Upsala befunne sig, vore snart afhjelpat, om herrar studerande ville vara så goda och icke blifva kvar der, utan gifva sig af till Stockholm; bifogande dertill den anmärkning, att de blifva kvar i Upsala blott derföre, att de tycka mer om sina lärare der — jag ber Herrarne märka, att det *icke* är jag, som sagt detta, utan han. Hitills har man talat och ifrat för, att båda universiteten och Karolinska institutet skulle vara likställda, att saledes hvarterdera läroverket skulle ega förmånen att meddela samma undervisning, gifva enahanda intyg på kunskaper och verkställa samma pröfningar. Detta har, så vidt jag kunnat finna, i hufvudsaklig mån äfven kommit till verkställighet, visserligen med den skilnad mellan universitetsfakulteterna och institutet, att vid detta finnas löner till många flere lärare i medicin än vid universiteten, och likaså äro byggnaderna för sina behof jemförelsevis mycket bättre vid Karolinska institutet. Deremot må jag säga, att i fullföljandet af nämnda sträfvan efter likställighet visserligen skulle inträda ett totalt afbrott, om man nu på ett eller annat sätt skulle med tjenliga medel skaffa hit en del af de studerande. Huru det skulle tillgå, vet jag ej, men kanske lottningsystemet skulle användas, likasom man föreslagit i fråga om värnpligten. — Studierna äro fria, det är en grundsats som erkänts så länge universitet funnits. Skall man nu söka att hjälpa det befintliga trångmålet genom att tvinga de studerande att gå hit eller dit, och att idka sina studier allena på ett visst, dem anvisadt ställe, och detta till på samma gång man säger, att skälet hvarför de skocka sig på ett annat ställe är, att de finna sig bättre med sina lärare der: då må man ju lika gerna rent af stänga det ena stället, ty då kunde man vara ännu säkrare på att ingen komme dit och förorsakade trängsel.

Jag anhåller att få ansluta mig till Grefve Hamiltons förslag, såsom af omständigheterna indiceradt, eller att Riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts proposition i öfrigt, anslå 40,000 kronor att utgå under år 1879.

Friherre von Essen: Då det bör vara af intresse för Kammaren att taga i betraktande, uti hvilken ställning budgeten kan komma vid uppgörande af det slutliga förslaget dertill; och då Herr Finansministern i någon mån berört denna fråga, tillåter jag mig att yttra några ord om de utsigter, som finnas att få statsregleringen att gå i hop. Denna fråga har så nära beröring med den fråga, som nu föreligger till afgörande, att jag tror det derföre vara skäl att taga den i öfvervägande.

Jag saknar för närvarande erforderliga handlingar för att lemna fullt exakta uppgifter, men jag vill påminna mig att man beräknat omkring 800,000 kronors öfverskott, under förutsättning att frågan om bankovinsten skulle utfalla så som Andra Kammarens majoritet önskat, och att de nedsättningar, som Stats-Utskottet föreslagit på de olika hufvudtitlarna och äfven på 5:te hufvudtiteln, blifva af Riksdagen beslutade. Häruti ingår dock äfven den förutsättningen, att Riksdagen

*Tillbyggnad af
anatomiska in-
stitutionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

Tillbyggnad af anatomiska institutionens i Upsala hus.
(Forts.)

vidhåller sitt förra året fattade beslut derom att 600,000 kronor för år 1879 skola af de löpande årsinkomsterna utgå till låneunderstöd för sjön Hjelmarens sänkning. Herr Finansministern har varit af annan åsigt och föreslagit Riksdagen, att den skulle frångå sitt förra beslut, samt att upplånta medel i stället skulle dertill användas. Jag tillåter mig icke att inlåta mig på något tal om det rätta eller orätta uti en sådan princip. Jag anser endast att Stats-Utskottet torde för sin del komma att i beräkningen förutsätta, att Riksdagen vidhåller sitt förra beslut. Under sådana förhållanden, och då flere poster redan blifvit beviljade, i afseende å hvilka Stats-Utskottet tillstyrkt nedsättning, samt flera dylika fall troligen skola förekomma, kan man icke neka till att utsigter knappt förefinnas att få budgeten att gå i hop, om detta anslag lemnas och följaktligen äfven det för Karolinska institutet, som kan anses nära nog lika trängande.

En talare har i afseende å det behof, som i Kongl. Maj:ts proposition framstälts angående Karolinska institutet sagt, att den skildring, som meddelats, är rent af förfärlig, och att öfverdrifterna bevisa intet. Jag tillåter mig icke ifrågasätta att några öfverdrifter förekommit i afseende på nu ifrågavarande anslag, men lika litet förutsätter jag att några öfverdrifter skett i afseende på Karolinska institutet; jag vill icke sätta i fråga annat än att det verkliga förhållandet blifvit framställt; och det ena behofvet synes mig vara lika trängande som det andra. Jag har likväl, som sagdt, ansett mig böra gifva vika för de betänkligheter, som jag nyss uttalat.

Herr von Kræmer: Jag vill blott säga ett par ord med anledning af den siste talarens yttrande, att jag skulle hafva sagt, det skildringarne uti Kongl. Maj:ts proposition angående tillståndet med byggnaderna vid Karolinska institutet innebure öfverdrifter. Det är verkligen så förhållandet att den skildring, hvarom jag talat, står i Kongl. Maj:ts proposition, men jag ber att uttryckligen få reservera mig mot den slutsats, att jag skulle hafva hänsyftat på, att Konungens rådgifvare skulle hafva gjort sig skyldig till någon sådan öfverdrift. Departementschefen citerar nemligen endast ett af institutets styrelse afgifvet yttrande, och det är uti detta yttrande, som jag misstänker, att många öfverdrifter finnas. Om tillståndet vore sådant som det der skildras, skulle knappast någon människa våga gå in uti de der byggnaderna, och så illa, som det målats ut, kan det således icke gerna vara. Det må nu dock vara huru illa som helst med dessa byggnader vid Karolinska institutet, men då lärjungarnes antal der är högst ringa, är det ju aldeles gifvet, att behofvet af en sådan ny byggnad, som den hvarom här nu är fråga för Upsala, icke för Karolinska institutet kan vara så trängande. Jag vågar derföre förutspå, att, om Riksdagen nu skulle bevilja det ifrågavarande anslaget till Upsala universitet, det dock icke skulle komma att inträffa att följderna deraf blefve, att det för Karolinska institutet begärda anslaget skulle komma att bifallas. Man bör således behandla denna fråga helt och hållet för sig sjelf.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den

förevarande punkten och dels att Kammaren, med afslag å Utskottets deri gjorda hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning med den ändring, att det belopp af det äskade anslaget, som skulle utgå under år 1879, nedsattes från 50,000 till 40,000 kronor; framstälde Herr Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning med ofvan berörda ändring, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till punkten förnyats och med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringproposition:

»Den, som bifaller 43:dje punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 11,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning med den förändring, att det belopp af det äskade anslaget, som skulle utgå under år 1879, nedsattes från 50,000 kronor till 40,000 kronor.»

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 55.

Nej — 31.

44:de och 45:te punkterna.

Biföllos.

46:te punkten.

Grefve Hamilton: Jag vet inte, huruvida Kammarens nyss fattade beslut får tolkas såsom någon särskild afvoghhet mot den medicinska undervisningen eller om det gäller byggnadsanslag i allmänhet. Under förutsättning, att Kammaren likväl vill vid sina beslut söka att befrämja vetenskapens utveckling inom vårt land och göra det på det sätt, som blefve för staten minst kostsam, kan jag icke underlåta att an hålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt. Behovvet af den byggnad, som nu är af Kongl. Maj:t ifrågasatt, torde jag knappast behöfva här beröra. Det är ådagalagdt, att den fysiska institutionen i Lund saknar nödigt utrymme, liksom det torde vara Kammarens ledamöter väl bekant, att en mot nutidens fordringar svarande undervisning i fysik icke kan ega rum utan tillräckligt utrymme för de experiment, som dermed måste vara förenade. Med afseende å be-

*Ny byggnad
för den fysiska
institutionen
vid universitetet
i Lund.*

*Ny byggnad
för den fysiska
institutionen
i Lund.
(Forts.)*

hofvet torde jag således icke behöfva vidare något tillägga. Det är blott en upplysning, som jag tror mig böra lemna, nemligen att, om detta är ett behof, som förr eller senare måste tillfredsställas, så finnes det två särskilda anledningar att göra det ju förr desto hellre. Den ena är att möjligheten att för en sådan byggnad erhålla lämplig plats i Lund minskas för hvarje år. Då ifrågavarande framställning om anslag gjordes till Kongl. Maj:t, hade man på förslag två för ändamålet särdeles lämpliga tomter, hvilka redan nu blifvit försålda till ganska höga pris, och pris som med hvarje år stiga till följd af stadens tillväxt och den inflyttning, som der eger rum. För närvarande finnes, så vid man åtminstone hittills kunnat utröna, icke mer än en lämplig plats, som kunde vara till salu, men om icke anslag beviljas, hvarigenom det blefve möjligt att inköpa densamma, så är det möjligt, och till och med sannolikt, att man icke kan få någon lämplig lokal och att den mindre lämpliga, som i en framtid kan erhållas, troligtvis blifver dyrare än den, som nu finnes att tillgå. Ett annat skäl att icke uppskjuta byggandet är, att byggnadsmaterialier i Lund på ett ganska bedröfligt sätt fallit i pris under den senare tiden. Jag kallar det *bedröfligt*, ty det vittnar om att näringarna i allmänhet befinna sig på en sådan ståndpunkt, att människorna måste, så vidt möjligt är, afhålla sig ifrån att köpa materialier till byggnadsföretag. Det är således anledning att antaga, att denna byggnad för närvarande skulle kunna uppföras för ett belopp, som tvifvelsutan blir otillräckligt, då en bättre konjunktur yppar sig, och att således det nu begärda anslaget för framtiden icke skulle blifva tillräckligt.

Af dessa skäl kan jag icke annat än yrka, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt, hvarom jag hos Herr Talmannen begär proposition.

Grefve Beck-Friis: De skäl, som nödgat mig att vid 43:dje punkten yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition, hafva äfven för mig varit talande med afseende på denna punkt. Jag kan således gerna medgifva, att behof af en bättre lokal för den fysiska institutionen i Lund verkligen förefinnes, men under nuvarande förhållanden tror jag, att det är ett af de företag, som kunna uppskjutas. Jag styrkes i denna min åsigt så mycket mera, som jag tror, att de byggnader, som genom det nya universitetshuset blifva tillgängliga, möjligen kunna lemna utrymme för andra institutioner, som nu äro i samma hus som den fysiska. Särskildt tror jag, att den geologiska institutionen, som nu är inrymd i samma hus som den fysiska, skulle kunna flyttas till det nya universitetshuset, der utrymme skulle kunna beredas densamma i det nya museet. Jag tror, att så är förhållandet, men detta är icke mitt hufvudsakliga skäl för ett afstyrkande, utan det är att jag velat söka göra besparingar, då sådant utan olägenhet skulle kunna ske. Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels ock afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes propositioner på dessa

yrkanden och besvarades, den första med många ja jemte några nej, och den senare med många nej jemte några ja; hvarefter proposition på bifall till punkten förnyades, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

47:de och 48:de punkterna.

Biföllos.

49:de punkten.

*Tillbyggnad
vid elementar-
läroverkshuset
i Wisby.*

Grefve Horn: Hvar och en jemrar sig mer och mindre vid denna riksdag, då han vill hafva fram ett anslag, och sorgligt är verkligen, att ganska viktiga frågor blifvit undanskjutna. Emellertid kan det dock vara fall, då icke en fråga bör undanskjutas, och det anser jag vara förhållandet med den fråga, som genom Herrar Lyths med fleres motion blifvit bragt under Riksdagens pröfning.

Förr än Visbys nuvarande läroverksbyggnad uppfördes, funnos der två läroverksbyggnader, en för det lägre läroverket och en för gymnasist-skolan. Då det emellertid blifvit beslutadt, att dessa skolor skulle sammanslås till en högre elementarskola, så befans det, att dessa båda byggnader, som voro åtskilda temligen långt från hvarandra, icke dertill kunde begagnas. De voro dessutom kassabla och i följd deraf ingick Domkapitlet till Kongl. Maj:t med begäran om nådig proposition om bidrag till det nya elementarläroverket. Det åberopades då, att Visby stad icke var skyldig att bidraga till detta läroverkshus' uppförande. Förhållandet var nemligen det, att Kongl. Maj:t förut i en fråga angående underhåll och nybyggnad af något af de förut varande läroverken, förklarar genom Kongl. brefvet af den 23 September 1830, att Visby stad vore befriad från sådan byggnads- och underhålls-skyldighet. Emellertid var det nödvändigt att uppföra en byggnad för elementarläroverket. I skolan funnos då 165 lärjungar, och det uppgjordes kostnadsförslag för en byggnad, som skulle rymma 200, emedan man antog, att för framtiden flera icke skulle komma att begagna skolan.

Med anledning af denna hemställan afgaf emellertid Kongl. Maj:t en nådig proposition till 1854 års Riksdag, och Riksdagen biföll denna proposition, och beviljade ett anslag af 50,000 kronor. Detta belopp var dock långt ifrån tillräckligt, det var icke hälften af hvad som behöfdes, och stiftets byggnadskassa hade då icke mera än något öfver 13,000 kronor att disponera, och, för att byggnaden skulle kunna uppföras, måste deraf byggnadskassan på sin kredit under amorterings-skyldighet upplåna ett större belopp.

Af detta lån återstår ännu obetaladt 23,985 kronor 32 öre.

Stiftets byggnadskassa, som egentligen skall bygga skolhus, har således icke några medel att tillgå för ifrågavarande byggnad. Då finnes det icke flera utvägar att anlita än att vända sig antingen till staden, om den frivilligt vill gå in på att bidraga, eller landstinget eller Riksdagen.

Hvad staden beträffar, så har den ansetts icke kunna förpligtas

Tillbyggnad
vid elementar-
läroverkshuset
i Wisby.
(Forts.)

att betala till en sådan byggnad, och i allt fall har staden åtagit sig stora utgifter såsom t. ex. aktier till ett belopp af 500,000 kronor i Gotlands jernväg, derjemte kaution på 170,000 kronor till samma jernväg och dessutom upplånat 300,000 kronor för sin hamn och sin vägbrytare, som tyvärr för några dagar sedan åter blifvit mycket illa skadad. Staden har således förut fått vatten öfver hufvudet och må rimligen icke anses kunna till ifrågavarande byggnadsföretag bidraga.

Hvad landstinget beträffar, så känna vi allt för väl, hvilka svårigheter det är att få landsting i allmänhet att bidraga till sådana utgifter, som den i fråga varande. Gotlands läns landsting har dessutom små inkomster; och det oaktadt har det varit ganska frikostigt i fråga om dylika anslag: så har det gifvit till en folkhögskola 2,700 kronor, till ett seminarium 400, allt årligen, och vidare är det fråga om att anskaffa medel till en högre flickskola i Visby, och till uppförandet af en dertill afsedd byggnad, som beräknas skola kosta 30,000 kronor, påräknar man att landstinget skall lemna medlen.

Då återstår endast Riksdagen att anlita, och dess bidrag torde hufvudsakligen bero på och *bör* bero på om behof verkligen förefinnes, att elementarläroverket i Visby tarfvar utvidgning. Hvad detta behof beträffar, så har numera antalet lärjungar stigit från 165, som det utgjorde då huset bygdes, till 290, och således är lärjungarnes antal nu nära 50 % högre än det högsta antal, som varit beräknadt att rymmas i skolans byggnad.

Vidare har i följd af senare författningar blifvit bestämdt, att i Visby skall finnas en särskild realklass och åtskilliga parallellklasser, som förut icke varit beräknade och som erfordra särskilda lärosalar. Detta har vållat, att under de sista åren skolan måst hyra en särskild lokal, icke så nära belägen skolan, som det varit önskligt, och vidare har staden upplåtit åt skolan några rum i Rådhuset att begagna några timmar om dagen.

Skolan har således sin verksamhet på tre ställen, och det säger sig sjelft, att en sådan verksamhet icke kan vara särdeles lycklig, och hvad kontrollen på skolan beträffar af den, som den åligger, så är den ganska svår.

Jag tror därför, att förhållanden inträffat, som göra det nödigt för Riksdagen att mellankomma för att få skolan i det skick, att den kan begagnas, så vida icke skolan skall tvingas att fränsäga sig lärjungar, som komma för att ingå i skolan; ty allt har en gräns, skolan *kan* verkligen icke rymma flera.

Stats-Utskottet har bland sina motiv för afslag upptagit, att »staten endast undantagsvis bör betungas med kostnader för uppförande af läroverkshus». Jag medgifver att denna sats kan vara riktig nog, men i detta fall är den icke tillämplig, då det verkligen är visadt, att här uppstått ett stort behof.

Det andra skälet, eller att Kongl. Maj:t icke framlagt frågan för Riksdagen, är också möjligen ganska viktigt; och det hade varit önskligt, om chefen för Ecklesiastikdepartementet varit närvarande, ty då han tagit del af den underdåniga framställning, som i detta ämne är gjord af Domkapitlet i Visby, skulle han kunnat vitsorda de förhållanden, jag nu uppgifvit.

Hvad beträffar Riksdagens åtgöranden förut i dylika frågor, så har det varit mycket vanligt, att Riksdagen lemnat anslag. Så hafva t. ex. 13 läroverk fått lån till olika belopp: amorteringslån på 4 % ränta och 1 % amortering, nemligen: Jönköpings 120,000; Falun 40,000; Umeå 25,000; Sala 12,000; Halmstad 25,000; Kalmar 40,000; Upsala 140,000; Venersborg 40,000; Vestervik 20,000; Karlstad 40,000; Skara 40,000; Kristianstad 20,000 kronor; dessutom hafva följande läroverk erhållit *anslag utan återbetalningsskyldighet*, nemligen Upsala 100,000; Venersborg 60,000; Vestervik 35,000; Karlstad 87,000; Skara 15,000; Wexjö 40,000; Örebro 20,000 och Elementarskolan i Stockholm 50,000 kronor.

*Tillbyggnad
vid elementar-
läroverket i
Wisby.
(Forts.)*

Jag för min del tror att, om Riksdagen ville lemna något bidrag till denna byggnad och lemna det under sådana vilkor, som äro gjorda för åtskilliga andra lån till läroverksbyggnader, nemligen att landstingen åtaga sig att för öfrigt lemna de erforderliga bidragen till byggnadernas uppförande, så skulle man derigenom vinna landstingets bidrag för återstoden. Jag har åtminstone sett exempel att sådant lyckats förr, nemligen då Kristianstads läroverksbyggnad skulle uppföras. Innan Riksdagen dertill beviljat anslag, gjordes åtskilliga gånger motioner hos landstinget med begäran om bidrag, men lika många gånger erhöles ett blekladgt nej till svar. Sedan väcktes emellertid motion vid Riksdagen och Riksdagen biföll densamma på det sätt, att 20,000 kronor beviljades såsom rent anslag och 20,000 såsom lån med vilkor att landstinget åtog sig att lemna en lika stor summa till byggnaden; och då detta vilkor förelades landstinget, så gick det in derpå.

Så tror jag äfven det skulle blifva förhållandet, om Riksdagen ville lemna bidrag till tillbyggnad af elementarläroverkshuset i Wisby, hvarom det nu är fråga; och jag får derfor värdsamt till Kammaren och till dess behjertande hemställa, att Herrar Lyths med fleras motion måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen till uppförande af två flygelbyggnader vid högre elementarläroverket i Wisby ville bevilja ett anslag af 10,000 kronor och ett lån å lika stort belopp mot 4 procent ränta och 1 procent årlig kapitalafbetalning eller tillsammans 5 procent annuitet, som skall börjas tre år efter det lånet uppburits, mot vilkor att Gotlands landsting senast inom nästa års utgång förbinder sig att årligen amontera lånet, intill dess det blifvit inbetaldt, och att dessutom tillskjuta minst 10,000 kronor af hvad som i öfrigt till byggnaden erfordras.

Grefve Beck-Friis: Jag skall inskränka mig till att på de af Utskottet anförda skälen yrka bifall till Utskottets hemställan.

Det är nemligen förhållandet, såsom Herrarne känna, att, sedan byggnadskassor inom stiftens inrättats, representationen icke velat på det sätt som motionären här föreslagit direkt ingripa i denna stiftens byggnadsskyldighet. De exempel, som här blifvit anförda på motsatsen, datera sig från en långt aflägsen tid, då icke dessa byggnadskassor funnos.

Då frågan för öfrigt varit understäld Kongl. Maj:ts pröfning och Kongl. Maj:t icke funnit skäl att derom göra framställning till Riks-

Tillbyggnad
vid elementar-
läroverket i
Wisby.
(Forts.)

dagen, och då tillika Riksdagen funnit sig föranlåten att afslå anslag till åtskilliga byggnadsföretag, som af Kongl. Maj:t föreslagits, så hemställer jag, om det kan vara lämpligt att nu på enskild motionärs förslag bifalla ett dylikt anslag; och på dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets hemställan och afslag å Grefve Horns förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Grefve Horn, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, måtte antaga följande förslag:

»1:o) att Herr Lyths motion må på det sätt bifallas, att Riksdagen till uppförande af två flygelbyggnader till högre elementarläroverket i Wisby ville bevilja dels ett anslag å 10,000 kronor dels ock ett lån å lika belopp mot vilkor, att Gotlands landsting senast innan nästa års utgång förbinder sig ej mindre att, intill dess lånet blifvit till fullo inbetaldt, detsamma årligen amortera, än äfven tillika tillskjuta minst 10,000 kronor af hvad i öfrigt till byggnaderna erfordras; och

der första punkten bifalles, att

2:o) Riksdagen måtte bestämma, att lånet må innestå räntefritt under tre år från lånets lyftning och att detsamma må amorteras med en annuitet af 5 procent, hvaraf 4 procent finge beräknas såsom ränta och 1 procent såsom kapitalafbetalning.»

Härefter framställde Herr Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

50:de punkten.

Seminarie-
byggnad i
Falun.

Herr Falk: Jag kan icke annat än beklaga, att Utskottet afstyrkt Kongl. Majts proposition i denna punkt.

Såsom skäl för sitt afstyrkande har Utskottet till en början yttrat, att det äskade anslaget syntes Utskottet nog högt i jämförelse med de belopp, som förut beviljats för andra byggnader af dylikt art. Kostnadsförslaget och ritningarne äro emellertid uppgjorda af en Öfverintendentsembetets arkitekt och måste väl då anses tillförlitliga, ehuru väl jag icke tilltror mig kunna bedöma om kostnaderna möjligen kunnat i någon mån nedsättas. Vidare har Utskottet sagt, att sammanlagda elevantalet vid folkskole- och småskolelärareseminarierna i Falun är så lågt mot i Göteborg och Karlstad. Vi få emellertid komma i håg, att läroverket i Falun är nytt och stadt i utveckling, hvilket senare framgår deraf, att elevernas antal i tredje klassen är 12 men i lägsta klassen 18. Man kan ock vänta en oupphörlig tillökning i elevantalet, särdeles sedan förlidet års landsting anslagit räntefria lån till understöd för väl vitsordade seminarie-elever från länet. Jag finner således icke heller detta Utskottets skäl hållbart.

Derefter säger Utskottet, att hyran för den nuvarande lokalen är billigare än räntan på den äskade anläggningskostnaden för ett nytt

*Seminarie-
byggnad i
Falun.
(Forts.)*

hus, och häraf hemtar Utskottet ett ytterligare stöd för sitt afstyrende utlåtande. Men äfven detta skäl underskattar jag, ty det är ju gifvet att det är billigare att hyra en dålig lokal, der utrymmet är så inskränkt, som fallet är i Falun. Seminariet är nemligen inhyst i en lokal, som består af fyra rum, samt en rymlig tambur samt kök och en kammare, hvilken sistnämnda är upplåten åt städerskan. I tre af rummen inrymmas det egentliga seminariets tre klasser, af hvilka den första räknar 18, den andra 14 och den tredje 12 elever, och rummen, som redan nu äro alltför tränga, blifva det naturligtvis ännu mer i samma mån som uppflyttning af eleverna till högre klass eger rum. Det fjerde rummet användes till samlingsrum för lärarne och förvaringsrum för undervisningsmateriel. Man saknar helt och hållet ett rum, der morgonandaktsstunderna kunna hållas, och dertill måste användas första klassens lärum, som icke är större än att klassens 18 elever med svårighet der kunna rymmas. Man kan då tänka sig, huru det skulle blifva, då 44 elever jemte lärarne komma dit in. Vidare finnes icke annat rum än tamburen att hafva läroverkets piano uti, undervisningen och öfning i spelning måste därför försiggå i tamburen. Undervisningen för småskoleläraryinnorna eger rum i en annan lokal, bestående af tre rum jemte en otillräcklig tambur, så att en del ytterplagg måste tagas in i lärorummen. Öfningsskolans folkskoleafdelning läser i en större sal och denna måste äfven begagnas vid all undervisning i gymnastik och sång. Under gymnastiköfningarna måste möblerna läggas på hvarandra i ett hörn af rummet för beredande af utrymme. Dessutom saknas förvaringsrum för materiel och samlingsrum för lärare. Så förhåller det sig nu, då elevernas sammanlagda antal i båda skolorna är 64, och då antalet, såsom med visshet kan beräknas, i betydlig grad ökas, återstår ingen annan utväg än att vägra att mottaga flere elever, oakadt lärarnes antal är tillräckligt för 100 elevers undervisning. Detta är ju ett stort slöseri med lärarkrafter! Undervisning i trädgårdsskötsel måste försummas, då seminariet icke har någon trädgård. Redan 1874 anslag landstinget och staden 6,000 och enskild person 250 kronor till inköp af gårdsplats och trädgård för seminariet, men det inköpta jordområdet måste först dräneras innan det för trädgårdsskötsel kan användas.

Nu säger man, att ett uppskof på ett år icke är förenadt med någon fara, men en väsentlig olägenhet kan dock deraf uppstå. De nuvarande lokalerna äro hyrda till den 1 Oktober 1880, till hvilken tid den nya byggnaden beräknas kunna vara färdig, om anslag beviljas vid denna riksdag. Om deremot anslag icke erhålles förr än om ett år, kan den nya byggnaden naturligtvis icke blifva till samma tid färdig och ovisst är om kontrakten få förlängas. I en småstad är det ganska svårt att få hyra en lämplig skollokal med tillräckligt höga och stora rum. För att vid denna riksdag erhålla åtminstone något anslag till ifrågavarande ändamål anhåller jag vördsamt att Kammaren, med bifall till Herr Nordenfels reservation, måtte bevilja ett anslag af 50,000 kronor, hvaraf 25,000 kronor skulle utgå under 1879. Jag anser visserligen summan vara väl liten, men anser mig icke med hopp om framgång kunna påyrka beviljande af högre belopp.

Seminarie-
byggnad i
Falun.
(Forts.)

Grefve Beck-Friis: Ingen torde förneka att här förefinnes ett behof, som bör fyllas genom statens mellankomst; men det har synts Utskottet, att ett uppskof här skulle kunna göras, utan att något vittalt intresse derigenom skadades, och detta så mycket hellre, som det uppgjorda kostnadsförslaget påtagligen är för högt. Här är nemligen föreslaget, att kostnaden för en träbyggnad skulle uppgå till 72,000 kronor, då förut i Karlstad och Hernösand likartade byggnader blifvit uppförda för omkring 50,000 kronor, det innebär således en förhöjning af 33 procent, oaktadt man icke kan anföra, att trävarorna i Dalarne äro dyrare än i Karlstad och Hernösand. Detta är enligt min tanke ett kraftigt skäl mot bifall till det begärda anslaget. Vidare förekommer, att det nuvarande antalet elever ingalunda är stort; det har något ökats, men i högst ringa mån, och för den lokal, der de äro inrymda, betalas endast 2,300 kronor om året. Denna lokal är så belägen, att den utgör en del af den gamla bergsskolan, och intet torde väl hindra, att man der kunde åtminstone för en kortare tid få förhyra ytterligare några lämpliga rum för seminariet. För mig har dessutom ännu ett skäl tillkommit, nemligen att det synes mig mycket olämpligt, om staten med afseende på dessa byggnader skulle föregå med så dåligt exempel, att den bygger trähus. Dessa byggnader äro ju af permanent natur och borde sålunda icke få byggas af trä. Detta är mitt enskilda motiv, hvarför jag varit mot den Kongl. propositionen. Men som sagdt, det uppgjorda kostnadsförslaget är påtagligen alldeles för högt och så trängande behof, att det icke åtminstone för någon kortare tid kan tillfredsställas genom användande af den lokal, som nu finnes tillgänglig, tror jag icke här föreligger. Jag får på dessa skäl yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Falk: Det är egentligen med anledning af Grefve Beck-Friis' uttalade mening, att det icke skulle vara omöjligt att få hyra ytterligare några rum i den gamla bergsskolelokalen, som jag å nyo begärt ordet. Jag ber att få nämna, att jag anser detta alldeles omöjligt, ty seminariet hyr för närvarande hela öfre våningen och ett kök med kammare i den nedre, och det återstår mycket få rum, hvilka begagnas af egaren med hans stora familj; det är således ganska troligt, att han den 1 Oktober 1880 icke nöjer sig med de rum han nu har, utan vill hafva flere. Jag fruktar, att vi då komma rent af på gatan med vårt seminarium. Vidare vill jag med afseende på kostnaden, jemförd med den i Karlstad och Göteborg, nämna, att beloppen der voro beräknade att användas endast till byggandet af sjelfva huset; här äro deremot medlen afsedda att räcka till äfven för dränering och reglering af tomten samt anläggande af trädgård. Jag medgifver, att kostnadsförslaget för detta ändamål är väl högt; och då behofvet nu är så trängande, torde det vara nödvändigt att söka åstadkomma detta arbete så billigt som möjligt, och vi få göra det bättre sedan, då vi få bättre råd. Jag tror därför, att vi få försöka att bygga ett hus för 50,000 kronor, om vi kunna få ett sådant anslag. Grefve Beck-Friis nämnde äfven, att det icke borde tillåtas att bygga trähus i stad. Ja, men nu ligger denna plats på sidan om staden, och dessutom tror jag, att ett trähus, om det klokt utföres, håller i minst 100 år, och

efter en så lång tidrymd äro förhållandena så ändrade, att då kanske i alla händelser ett nytt behöfves. Det har dessutom den fördelen med sig, att det blifver fort färdigt och är sundare och bättre att flytta in i, än i en ny stenhusbyggnad, samt mycket billigare. Alla auktoriteter med undantag af Öfverintendentsembetet hafva också förordat träbyggnad.

Seminariibyggnad i Falun.
(Forts.)

Herr Sundell: I likhet med den förste talaren beklagar jag, att Stats-Utskottet ansett sig förhindradt att tillstyrka bifall till det af Kongl. Maj:t framlagda förslag om anslag för seminariibyggnad i Falun. Som Herrarne väl veta, har en reservant i Utskottet från Första Kammaren hemställt att Kongl. Maj:ts proposition måtte så bifallas, att Riksdagen för ändamålet beviljade ett anslag af 50,000 kronor, deraf 25,000 skulle utgå under år 1879. Med afseende på det särdeles trängande behofvet och jemväl med något afseende derpå, att ritningarna uppgjordes år 1877, hvarefter prisen å byggnadsmateriel och arbetsbiträden nedgått, skulle jag för min del vilja acceptera den af Herr Nordenfelt anmälda reservationen. Om det skulle befinnas, att efter tomtens dränering, husets och uthusens uppbyggande samt den öfriga tomtens mera tarfliga iordningsställande medlen icke fullt räcka till; då går det ju an att motionsvis vända sig till landstinget och anropa dess förbarmande, hvilket väl icke torde förvägras. Om 50,000 kronor nu beviljas af staten, så skulle åtminstone jag icke vilja någonsin begära mera. På dessa skäl får jag vördsamt, ja, ödmjukt anhålla, att Första Kammaren behagade, med afslag å Utskottets betänkande, bifalla Herr Nordenfelts reservation.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden dels å bifall till den förevarande punkten och dels derå, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte, på sätt Herr Nordenfelt i sin mot punkten afgifna reservation föreslagit, för sin del besluta, att Riksdagen till uppförande af en seminariibyggnad i Falun jemte uthusbyggnad och tomtens dränering skulle bevilja ett anslag af 50,000 kronor, hvaraf 25,000 kronor att utgå under år 1879; framställdes propositioner på dessa yrkanden och besvarades, den första med många ja jemte några nej och den senare med många nej jemte några ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många ja och några nej besvarats, Herr Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

51:sta—54:de punkterna.

Biföllos.

55:te punkten.

Herr Wennerberg: I förmiddags hörde jag min granne till höger säga, att detta Stats-Utskottets utlåtande vore det bästa han någonsin sett. Jag skall icke disputera med honom om den saken, det

Veterinärinrättningen i Skara.

*Veterinär-
inrättningen
i Skara.
(Forts.)*

torde vara en smaksak; men säkert är, att många och ganska höga vederbörande väl icke kunna vara af samma tanke. Äfven jag kan icke helt och hållet dela hans mening i detta afseende, i synnerhet då jag läser ett stycke på 51:sta sidan af betänkancket, der Stats-Utskottet sökt att med några korta, aforistiska satser icke blott omintetgöra Kongl. Maj:ts resonnement i den nu föreliggande punkten, utan äfven på visst sätt Riksdagens eget beslut, om man erinrar sig hvad som förut från Riksdagens sida åtgjorts i denna angelägenhet. Det är det tredje stycket på 51:sta sidan, hvarpå jag hänсыftar. De skäl, Stats-Utskottet här framlägger för sin åsigt, äro hemtade från 1874 års veterinär-komité och, hvad värre är, äfven från 1863 års veterinär-komité. Beräkningen i afseende på landets kreatursstock är grundad på dessa komitéers utlåtanden, och det resultat, hvartill Utskottet kommit i afseende på det erforderliga antalet veterinärläkare i landet, är äfven hemtadt derifrån. Nu är det dock känt, att kreatursstocken i landet under de senare åren ökats ovanligt hastigt; och en annan på frågan inverkan omständighet, som är mindre känd, men lika viss, det är att upplysningen så stigit i landsorterna, att äfven den fattigaste egare af några kor och en häst numera förstår att sätta sådant värde derpå, att han icke, som fordom, vid en inträffande sjukdom vill låta sin egendom, som till största delen ligger i dessa kreatur, bero på en quacksalvares åtgöranden.

Vi hafva nu två veterinär-institut i landet, och ingen är villigare än jag att erkänna, att detta är för vårt land jemnt ett för mycket. Men vi få icke glömma, att det ena och äldre af dessa baserar sig på en donation; och sedan det nu en gång finnes och icke utan våldförande af denna donations föreskrifter kan borttagas, är det dock för vårt fattiga land en ren vinst att hafva två sådana anstalter, hvarigenom en helsosam täflan uppstår. Veterinärinrättningen i Skara har dock ännu icke kunnat verka så som den borde; Kongl. Maj:t har på skäl, som jag icke kan annat än på det högsta värdera, velat erkänna likställigheten emellan de båda anstalterna i afseende på skyldigheter och rättigheter, och detta på grund af närmaste vederbörandes yttrande. Men Stats-Utskottet har detta oaktadt sökt i sin motivering framhålla motsatta åsikter, som jag vill hoppas redan i denna stund må befinnas gamla och helt visst komma att göra det några år härefter. Det är min öfvertygelse, att, om vi fortfarande skola hafva blott ett institut och inträdesfordringarna till detta hållas lika högt som fordringarne till universiteten, skall inom kort landets behof af veterinärläkare icke kunna tillfredsställas. Nu förhåller det sig så i vårt land, att några provinser och just de med kreatur mest försedda, de kunna hafva skäl att önska tillgång på utmärkt skicklige veterinärer; men liksom det på alla områden inom administrationen finnes behof af både högre och lägre tjenstemän, så måste vi äfven i detta yrke tänka oss nödvändigheten, att veterinärer må finnas med högre och lägre utbildning; ty den fattigaste landtman inom den fattigaste provins, hvars häst kostar knappt 100 kronor, och hvars kor och oxar säljas för 60 à 70 kronor, han kan omöjligt ha råd att anskaffa en dyrbarare läkarevärd för sina kreatur. Vi hafva ett färskt exempel från det län, som jag har äran förvalta, der det nyss visade sig omöjligt att anskaffa en veterinär-

*Veterinär-
inrättningen
i Skara.
(Forts.)*

läkare af vanligt slag. Medan Skara utskickade veterinärläkare med mindre elementarundervisning än den som nu fordras för institutet i Stockholm, fann sig mången enskild för sitt behof fullt tillfredsstäld med den af dem lemnade hjälpen. Då nu så är förhållandet, att kreatursstocken i landet allt fortfarande ökas och institutet i Stockholm med det till följd af de högre fordringarna ringare antal elever, som årligen går ut derifrån, omöjligt kan tillfredsställa landets stigande behof, vill jag fråga, om det kan vara väl betänkt att, som Utskottet nu synes göra, rifva upp det gamla tvisteämnet och till och med sätta i fråga att Skara skulle helt och hållet skjutas åt sidan, så att vid en inträffande kreaturspest ingen hjälp alls derifrån skulle vara att påräkna. Jag tror, att man här, liksom i en annan viktig omständighet, der en stor olycka genom Guds beskydd hittills blifvit landet besparad, allt säkrare och säkrare förlitar sig på varaktigheten af de goda förhållanden, under hvilka man lever, och icke ens vill tänka sig möjligheten af en plötsligt inträffande olycka. En sådan kan dock träffa oss lika så väl som andra. Jag är viss på, att hvar och en, som tagit någon kännedom om de stora härjningar, som kreaturspesten åstadkommit i länder, som dock varit i förhållande till kreatursstocken försedda med veterinärläkare i mycket större proportion än vårt, han skall erkänna, att vi redan befinna oss på en högst riskabel punkt, om en sådan olycka skulle inträffa här.

Det är dock icke mot Utskottets nu berörda åsichter jag egentligen velat vända mig, ty att vända sig mot en motivering, det vet jag ej tjenar något till, och jag kommer att sluta mitt anförande med ett yrkande, som, efter hvad jag hittills sagt, Kammaren troligen icke torde vänta sig. Det var egentligen min afsigt att anställa en liten jemförelse mellan det här i fråga varande anslaget och ett annat, jag menar anslaget till den praktiska utbildningen af elementarlärare. Detta senare har nu genom Riksdagens beslut, gent emot Riksdagens underdåniga skrifvelse för några år sedan, flyttats på ordinarie anslagsstat, hvarigenom ringa utsigt finnes att få en »anstalt» inrättad, som Konung och Riksdag förklarar vara den enda och säkraste hjälpen för Sveriges undervisningsväsende.

Då detta anslag flyttades på ordinarie stat, motsatte jag mig det icke, emedan jag väl vet, att numera skilnaden mellan ordinarie och extra anslag är ringa. Men hvad den nu föreliggande frågan beträffar, finnes dock den stora skilnaden, att, då anslaget till veterinärinrättningen i Skara qvarhålles på extra stat, urständsättes inrättningens direktions att hålla det erforderliga antalet lärare vid sitt läroverk. Jag ber härvid få erinra om det beaktansvärda förhållandet, att, oakadt Riksdagen gifvit anslag till tre sådana lärare, utgick detta anslag till en början icke. Jag framhöll detta förhållande vid förleden riksdag. Det existerar icke nu mer; men ännu står dock hela anslaget på extra stat. Nyligen var den skicklige föreståndaren för denna anstalt här uppe i Stockholm, och han beklagade sig, att han trots tillgång på penningar icke kunde anskaffa behöflige lärare; de ville icke mottaga hans anbud, ty, plögade de svara, vi veta icke om vi få stanna på platsen mera än ett år. Det kan icke vara billigt att fordra, att anstalten, moderanstalten för vår veterinärundervisning, skall

Veterinär-
inrättningen
i Skara.
(Forts.)

fortfarande kämpa med dessa svårigheter trots Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut att lemna den nödigt statsbidrag. Det oakadt sätter man nu åter anslaget på extra stat; och följden blir naturligtvis, att föreståndaren fortfarande får göra lika fåfänga försök att erhålla lärare, att samma anmärkningar komma att göras mot att undervisningen icke är sådan man vill hafva den, att de lärare, som finnas, få, oakadt lärjungeantalet icke är stort, göra de otroligaste ansträngningar genom att duplicera för att uppehålla undervisningen; och allt detta trots det att behöfliga penningemedel finnas af Riksdagen beviljade. På sådant sätt vill man nu att det skall fort fara. Jag hemställer, om det icke måste synas högst anmärkningsvärdt, att vid samma riksdag och på samma hufvudtitel ett anslag flyttas på ordinarie stat, oakadt det, om det vore på extra stat, gjorde precis samma nytta, medan ett annat anslag, som borde vara på ordinarie stat, år från år hålles på extra stat. Jag kan icke godkänna ett sådant förfarande.

Nu kommer jag till min konklusion, som efter hvad jag nyss yttrat, kan synas något besynnerlig; men jag har lärt mig att respektera Stats-Utskottets mening, och jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Pehrsson, Jöns: Då ingen yrkat afslag på Utskottets hemställan, skulle jag visserligen icke behöft bry mig om att begära ordet, men då det nu lemnats mig, får jag beklaga att jag icke kan visa min granne någon återtjänst än genom att instämma i hans yrkande. Nog minnes jag den tid, då denna fråga icke fann oss så eniga, utan då vi stredo icke så litet med hvarandra om dess rätta lösning. Min åsigt är nu densamma som då. Jag tror, att ett misstag blef begånget, då man förlade en dylik inrättning i hufvudstaden, ty jag tror, att de elever, som bildas vid veterinärinstitutet, med de vanor de här få insupa, blifva allt annat än passlige att komma i landsorten till våra häst- och kostall. Men denna sak befinner sig nu på en öfvervunnen ståndpunkt. Jag tror att jag vid den tid, på hvilken jag syftar, talade med lika mycken värme för läkarevård åt människor, som min granne nu har talat för läkarevård åt djur.

Jag ber att i sammanhang härmed få fästa uppmärksamhet derå, att lagen icke stadgar något ansvar för den, som befattar sig med quacksalfveri i fråga om djur, men väl i fråga om människor. I min hemort nödgas vi begagna quacksalfvare af begge slagen, och det har händt, att flere fått plikta för obehörigt utöfvande af läkareyrket, ehuru de enligt trovärdiga intyg botat ganska besvärliga åkommor. I fråga om den vård, som behöfver egnas åt kreaturen, instämmer jag med den föregående talaren deruti, att den stora massan af de egentliga landtbrukarne, dit jag dock ej räknar de store possessionaterne, som ej sjelfve omedelbart sköta sina egendomar, vunnit den upplysning, att de begripa när något felas deras kreatur; men är sjukdomsföreteelsen af mera elakartad beskaffenhet, kunna de ej sjelfve skaffa bot för det onda, utan måste hänvända sig åt personer med särskild insigt i ämnet. Af den erfarenhet vi i min hemort vunnit vid sådana fall, har det visat sig att, då man anlitat en vetenskapligt studerad

djurläkare — vi hafva tillgång på en och annan regementsveterinär — resultatet i allmänhet utfallit ogynnsamt, hvaremot den, som påkallat hjälp af en quacksalfvare, mestadels fått sitt sjuka kreatur botadt. Jag upprepar mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

*Veterinär-
inrättningen
i Skara.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Lagerstråle: Af en föregående talare har blifvit såsom en brist anmärkt, att förevarande anslag icke blifvit af Kongl. Maj:t begärdt att förflyttas på ordinarie stat. Af redogörelsen till statsrådsprotokollet kan inhemtas anledningen dertill. Anslaget blef till sitt nu varande belopp beviljadt vid 1875 års riksdag för ordnandet af veterinärinrättningen i Skara till ett veterinärläroverk, der undervisningen skulle blifva af *mindre* omfattning än vid det i Stockholm inrättade. Åtskilliga betänkligheter mot ett så beskaffadt ordnande af läroverket hafva derefter blifvit framställda, och det har visat sig af den utredning, som nu åstadkommits, att alla myndigheter, direktionen för veterinärinrättningen, Sundhetskolegium och äfven veterinärläkareföreningen, instämt i den åsigt, att inrättningen i Skara borde anordnas till ett med veterinärinstitutet i Stockholm *likstält* läroverk, så att fullständigt examinerade veterinärläkare kunde äfven från den förra undervisningsanstalten utgå. Då således ett annat mål för detta anslag än det, som föreslogs 1875, nu ansetts lämpligare, var det ock temligen naturligt, att icke samtidigt förslag framställdes, att anslaget skulle genast på ordinarie stat anvisas. Utgången af frågans behandling inom Stats-Utskottet har ock bekräftat, att meningarne inom Riksdagen icke varit öfvervägande för den åsigt, att å Skara läroverk borde gifvas den vidsträcktare form, Kongl. Maj:t föreslagit. Det förefinnes således en skiljaktighet i åsigtarna om denna organisation mellan de sakkunniga embetsmyndigheterna och Stats-Utskottet. I hvad mån frågan bäst kan vinna sin framtida lösning, är för närvarande allt för tidigt att söka förespä. Nu har emellertid Stats-Utskottet föreslagit, att det begärda anslagsbeloppet må uppföras på extra stat såsom förr, och huru det må för läroverkets organisation kunna användas på ett klokt och ändamålsenligt sätt, lär väl nu icke vara rätta stället eller tiden att här uttala sig öfver.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

56:te—66:te punkterna.

Biföllos.

67:de punkten.

*Anslag för un-
dersökningar
på Björkön.*

Herr Nordenfelt: Oaktadt jag ingalunda vill underkänna vigten och intresset af dessa undersökningar, nödgas jag dock uttala en betänklighet derom att desamma icke utföras på ett ekonomiskt sätt. Första anslaget till dessa undersökningar gafs år 1874 och intill slutet af innevarande år hafva vi kommit upp till den nätta summan af 26,640 kronor. Om Stats-Utskottets förslag här bifalles, så komma ytterligare 5,000 kronor härtill, och ingen utsigt finnes att det snart

Anslag för undersökningar på Björköen.
(Forts.)

varder slut med dessa undersökningar; då 2,000 grafvar ytterligare skola genomletas och nya grafvält kunna blifva upptäckta. Det kan väl icke vara riktigt, att ställa ett sådant företag så, att det får fortfara en mansålder. Jag tror att orsaken, hvarför det blifvit så dyrt, är, att antalet arbetare är för litet och att tillsynen är för kostsam i förhållande till det arbete, som uträttas. Kongl. Maj:t har föreslagit, att halfva anslaget skulle utgå till undersökningsförrättaren. Jag medgifver, att till en början arbetsstyrkan måst vara liten, men efter så många år, som nu förgått, borde tillräckligt folk hunnit inöfvas, så att man med större arbetsstyrka under den vackraste årstiden borde kunna verkställa arbetet, då äfven tillsyningsarvodet i dess helhet kunde blifva betydligt mindre än som nu är händelsen.

För att fästa uppmärksamheten härpå och för att vederbörande ej må föreställa sig, att hela Riksdagen gillar det hittills följda sättet att hushålla med de ifrågavarande statsmedlen, vill jag, ehuru jag erkänner mig hysa föga hopp om framgång, yrka, att sista meningen i Utskottets förslag måtte utgå, och att således orden: »att utgå på sätt och under vilkor Kongl. Maj:t föreslagit» måtte borttagas. Det förefaller mig alldeles klart, att de fynd som göras med statens medel skola tillfalla staten och att man icke behöfver tala om huru anslaget skall i detalj användas för det uppgifna ändamålet, utan bör lemna ansvaret derför åt Kongl. Maj:ts rådgifvare. Härigenom undviker ock Riksdagen att godkänna den orimliga fördelning af anslaget mellan arbetarne och tillsyningsförrättaren, som här blifvit satt i fråga.

Herr Wennerberg: Jag medgifver gerna med den siste talaren, att det kan förefalla mängen ganska dyrt att fortsätta gräfningarne å Björköen, och det låg mig nästan på läppen i förmiddags, då fråga förevar om anslag till biblioteken i Upsala och Lund, att jemföra nytan och möjligheten af ett uppskof med *dessa* olika anslag med det förevarande, dervid jemförelsen helt visst skulle utfallit till förmån för biblioteksanslagen; men sedan dessa nu blifvit vägrade, finner jag deri ett ytterligare skäl att yrka bifall till Utskottets förslag och vill på intet sätt medgifva, att den sista raden må utgå, emedan ingen annan torde vara lämpligare att föreskrifva sättet för anslagets användande än just Kongl. Maj:t. Jag tror, att det är ett litet misstag af den nitiske och verksamme jernvägsbyggaren att jemföra sättet att arbeta under arkeologiska forskningar med det sätt, hvarpå han vid de jernvägsbyggnader, som stå under hans uppsigt, är van att bedrifva arbetet med en styrka af hundratals personer. Här fordras, att icke flere arbetare äro sysselsatte med gräfningarne, än att öfveruppsyningsmannen kan vid hvarje ögonblick vara tillstädes och tillse att intet skadas. Man kan icke begära af en simpel arbetare att han skall innehafva den härvid nödiga iakttagelseförmågan. Hvad han möjligen anser vara skräp, kan för vetenskapsmannen utgöra början till ett högst intressant fynd. Jag tror, att min högt ärade vän icke är tillräckligt hemmastadd i sättet, huru man bör gå till väga vid arkeologiska forskningsanställande, hvadan de ord, han nyss yttrat, icke kunnat rubba min åsigt om lämpligheten af Utskottets förslag, till hvilket jag härmed anhåller om Kammarrens bifall.

Grefve Beck-Friis: Jag är alldeles förekommen af den siste ärade talaren, med hvilken jag är öfverens i sak, och kunde därför afstå från ordet. Men då jag fått det, kan jag för min del icke underlåta att uttala, att beskrifningen på dessa gräfningar gjort på mig ett oangenämt intryck. Nu är det föreslaget, att man skulle gräfva upp bortåt tvåtusen grafvar på Björköen. För mig ligger det, att jag så må uttrycka mig, något revolterande i dylika gräfningar, och jag skulle icke ogerna se att, om detta anslag än beviljas, understöden dock snart måtte upphöra.

*Anslag för
undersökning
gar på
Björköen.
(Forts.)*

Grefve Hamilton: Om man utesluter sista raden i Utskottets förslag, kan jag icke se annat än att man riskerar den olägenhet, som den förste talaren framhöll, nemligen att tillsyningsmannen vid dessa arkeologiska undersökningar skulle af anslaget bekomma för egen räkning mer än hvad han för närvarande åtnjuter. Om icke Kongl. Maj:t skulle bestämma fördelningen af anslaget, skulle det icke kunna vara någon annan än tillsyningsmannen, som finge verkställa densamma, och då vore han berättigad att för sin del innehålla större belopp än Kongl. Maj:t föreslagit, och således skulle man genom bifall till detta förslag motarbeta hvad den ärade talaren åsyftat. För min del tror jag, att det åt doktor Stolpe afsedda arfvode, 2,500 kronor, icke är en öfverdrifvet stor summa, då man betänker, att han för att tillbringa sommaren på Björköen måste hafva bostad i Stockholm och derjemte hyra sig lokal å Björköen, hvilket är förenadt med både svårighet och kostnad då man känner, att han är nödtvungen att der hafva tak öfver hufvudet och därför måste betala nästan hvad helst man begär. Hvad anmärkningen om arbetets långsamhet beträffar är den väl sann, men en sådan långsamhet är oundviklig, dels af det skäl Herr Wennerberg påpekade, nemligen att sjelfva undersökningen måste ske försigtigt, dels ock därför att en del af fynden, som består af guld- och silfverpjäser, har ett temligen stort penningvärde, och om icke undersökningen och granskningen verkställdes af ett så ringa antal personer, att en sträng kontroll kunde utöfvas, vore det ovisst, om staten finge något af det funna i behåll. Huruvida nu den summa, som blifvit utlagd för undersökningarne å Björköen, är för stor eller icke, måste till en viss grad bero på tycke och smak. För min del tror jag, att penningarne hittills åtminstone varit väl använda. Jag vill icke försöka uppskatta de historiska resultat, som vunnits genom dessa undersökningar, men äfven om man blott betraktar de derigenom anskaffade samlingar, hvilka till största delen finnas förvarade i statens museum, tror jag, att hvar och en skall erkänna, att det intresse dessa erbjuda — oafsedt deras penningvärde — är så stort, att de ifrågavarande penningmedlen icke kunna anses bortkastade. Jag anhåller om proposition å bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten oförändrad och dels bifall till densamma med den förändring, att de i slutet förekommande orden: »att utgå på sätt

och under vilkor Kongl. Maj:t föreslagit» skulle uteslutas; framställdes proposition på bifall till punkten oförändrad och besvarades med ja.

68:de och 69:de punkterna.

Biföllos.

70:de punkten.

*Bidrag till
Löjtnant H.
Sandeborgs
vetenskapliga
expeditioner.
(Forts.)*

Herr Adelsköld: Då löjtnant Sandeberg vid början af denna Riksdag gjorde mig ett besök för att anhålla, det jag ville väcka motion om bidrag till en expedition, som han tänkt i sommar företaga till Norra ishafvet, svarade jag honom, att det svårigen skulle löna sig att väcka en sådan, emedan jag trott mig finna att Stats-Utskottet och Kammaren hafva antagit för princip att afslå alla framställningar om anslag som icke proponeras af Kongl. Maj:t; och att således en motion af mig om anslag till den ifrågavarande expeditionen efter all anledning icke skulle komma att bifallas. Då jag emellertid närmare genomgått det utlåtande, som med anledning af löjtnant Sandeborgs underdåniga ansökan om bidrag till expeditionen enligt uppdrag af Kongl. Vetenskapsakademien blifvit afgifvet af professorerne Lovén, Smitt och Nordensköld och deraf fann att desse sakkunnige män yttrat sig på ett särdeles berömmande sätt om det förtjenstfulla i de expeditioner löjtnant Sandeberg företagit och tillstyrkt bifall till ansökningen så väl med anledning af det värdefulla resultatet af de föregående expeditionerna, och löjtnant Sandeborgs samt hans biträdens ihärdighet, förmåga och skicklighet, som med hänsyn till fördelen af att de blefve fortsatta, uti hvilket yttrande Vetenskapsakademien instämt, kom jag på andra tankar, så mycket mera som jag hade mig bekant att löjtnant Sandeberg oegennyttigt skänkte större delen af sina samlingar till svenska muséer. Jag har derföre ansett det rent af som en pligt, att, med kännedom om dessa förhållanden, framställa saken för Riksdagen, öfverlemnande åt Kammaren att bifalla eller afslå min motion. Som Herrarne sett af denna motion, har löjtnant Sandeberg ären 1876 och 1877 företagit ganska vidsträckta expeditioner till Norra ishafvet. Han har dervid varit åtföljd af flera unga vetenskapsmän, och resultatet hafva utgjorts af zoologiska, arkeologiska och antropologiska föremål i stor mängd, hvilka, att döma af yttranden utaf kompetente vetenskapsmän, äro af mycket högt värde, och dessa samlingar har Sandeberg, som ofvan är anfördt, till största delen skänkt till svenska muséer. I utlandet har Sandeberg redan erhållit åtskilliga utmärkelser för sina resor och forskningar, utvisande på hvad sätt de der uppskattas.

Han har sålunda i Ryssland hedrats med kallelse till ledamot af Société Impériale des Amis d'Histoire Naturelle, Société Imperiale des Naturalistes, Société Imperiale Maritime Russe, Société Antropologique i Moskwa, Société Slave (Patriotiska sällskapet).

I Finland till ledamot af sällskapet Pro Fauna et Flora Fennica.

I Tyskland till ledamot af Geographische Gesellschaft i Bremen.

I en ansedd tysk tidskrift »Geografische Blätter», som jag har här

*Bidrag till
Löjtnant H.
Sandebergs
vetenskapliga
expeditioner.*
(Forts.)

å bordet, förekommer en artikel, der Sandebergs expeditioner på det högsta berömmas. Ytterligare gifver den bekanta engelska tidskriften »Nature» dessa expeditioner det amplaste erkännande. Af allt detta drager jag den slutsats, att dessa expeditioner så väl varit af stort vetenskapligt värde, som äfven att löjtnant Sandeberg derigenom bidragit att göra det svenska namnet hedradt i utlandet. Stats-Utskottet synes emellertid annorlunda hafva uppfattat saken, hvilket bevisar att den gamla satsen, att ingen är profet i sitt eget land, ännu håller streck, och utan längre resonnement än som rymmes på 8¹/₂ rader afslagit motionen, dels därför att Kongl. Maj:t icke funnit anledning aflåta proposition i ämnet, och dels därför att »det i allmänhet torde vara mindre lämpligt att bevilja anslag såsom ersättning för redan förut på enskild bekostnad företagna dylika expeditioner». Utskottets tankegång synes sålunda hafva varit, att, om staten eller någon annan släppt till medel för de expeditioner Sandeberg företagit, så hade det varit i sin ordning att bidrag lemnats till den nu tillämnade, hvarom fråga är, men att, då han af intresse för vetenskapen och utan att deraf kunna påräkna någon enskild fördel, *sjelf* bekostat expeditionerna och skänkt resultatet af desamma till våra vetenskapliga institutioner, så bör framställningen om ett sådant bidrag af Riksdagen afslås. Jag erkänner min oförmåga att fatta denna logik, och anser tvärtom i min enfald, att just den orsak, som det ärade Utskottet ansett böra föranleda till afslag, i stället bort berättiga till bifall till min motion, samt att hvar och en, som ställer sin förmåga och sina tillgångar till den vetenskapliga forskningens tjänst och derigenom bidrager att i utlandet göra det svenska namnet äradt och aktadt, äfven bör uppmuntras och understödjas i sin gagnande verksamhet, han må heta Linné, Berzelius, Nordensköld eller Sandeberg. Då nu här är fråga om ett jämförelsevis ringa bidrag af 22,000 kronor, som af Vetenskapsakademien blifvit förordadt och som icke kan inverka på budgeten, till en vetenskaplig expedition, hvaraf man ansett sig kunna påräkna viktiga resultat och hvilken enligt sakkunniges beräkningar komma att kosta 25,000 kronor, och Sandeberg således äfven för denna expedition skulle komma att släppa till af sina enskilda tillgångar, synes det mig så mycket billigare att han erhåller det anslag jag vågat begära och jag hoppas derföre få bifall till min motion.

Friherre af Ugglas: Det hör verkligen så till sällsyntheterna, att en person, på sätt löjtnant Sandeberg gjort, uteslutande af ett lifligt och varmt intresse för vetenskapen underkastar sig alla de uppoffringar och besvär, som för honom varit förenade med dessa två år å rad företagna resor till Norra ishafvet och verkstälde undersökningar af den s. k. Kolahalfön, att jag trots honom derigenom hafva gjort sig förtjent af en uppmuntran från det allmännas sida. Han har på egen bekostnad och med högst obetydliga bidrag från några enskilda för saken intresserade personer under åren 1876 och 1877 företagit dessa expeditioner, från hvilka han hemfört rika samlingar, som vunnit odeladt erkännande af Vetenskapsakademien. Hans forskningsresor hafva äfven gjort honom känd och aktad utom landet, och jag har sjelf varit i tillfälle att se åtskilliga bref från mycket framstående engelska

*Bidrag till
Löjtnant H.
Sandebergs
vetenskapliga
expeditioner.
(Forts.)*

vetenskapsmän, som på det mest smickrande sätt uttalat sig om Sandebergs forskningar och anmodat honom att vid en kommande resa anställa undersökningar i den ena eller andra riktningen. Jag tror, att Sandeberg gjort sig förtjent af att erhålla någon uppmuntran och vinna understöd för den resa han ämnar i sommar företaga till Norra ishafvet. Jag kan icke neka att, då jag hörde den ifrågavarande motionen väckas, jag hoppades, att Stats-Utskottet skulle behjerta alla omständigheter. För min del inser jag visserligen ganska väl, att, då ingen reservation rörande denna punkt finnes bifogad betänkandet, och då frågan icke vunnit all den utredning, som en Kongl. proposition skulle kunnat gifva åt densamma, föga hopp finnes om framgång åt motionen, men såsom ett bevis på min öfvertygelse, att Sandeberg gjort sig väl förtjent af hvad motionären föreslagit, har jag önskat att åtminstone få till protokollet antecknad, att jag instämmer i motionärens anhållan.

Grefve Beck-Friis: Jag hyser icke ringaktning för de förtjenster, löjtnant Sandeberg inlagt genom sina forskningsresor; dock hemställer jag, huruvida det kunde varit lämpligt att Stats-Utskottet, som under nu varande förhållanden sett sig nödsakadt att mera än vanligt afstyrka begärda anslags beviljande, skulle tillstyrkt bifall till detta förslag, som förut varit underställt Kongl. Maj:ts pröfning och då blifvit underkänt. Jag tror, att vi så mycket lugnare kunna godkänna Utskottets hemställan, som Riksdagen i en annan med den förevarande beslägtad fråga kan med större skäl visa sin offervillighet på vetenskapens altare. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Då man jemför den allmänna vigten af det anslag, som af motionären, Herr Adelsköld, blifvit föreslagen, med åtskilliga andra, som Utskottet afstyrkt och denna Kammare i dag afslagit, måste man finna alldeles omöjligt, att Kammaren skulle kunna bifalla den ifrågavarande motionen. Jag skall således icke i det hänseendet göra något yrkande, ehuru jag gerna ville rösta för bifall, om det komme i fråga; men då Löjtnant Sandeberg genom motionen blifvit föremål för en öfverläggning inom Kammaren, anser jag, att han åtminstone bör hafva den uppmuntran af dem, som haft tillfälle att taga kännedom om hans verksamhet, att de erkänna, att denna varit förtjenstfull. Jag har haft tillfälle erfara det vid många tillfällen, då inom Vetenskapsakademien redogörelse skett så väl för hans resor som den vinst vetenskapen deraf hemtat genom de samlingar, han gjort och till statens museum öfverlemnad. Om jag således icke kan yrka bifall till motionen, har jag dock velat uttala, att detta icke sker af ringaktning för Löjtnant Sandebergs förtjenster, som tvärtom äro ganska stora.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels och afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen; framställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

71:sta punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 37, med anledning af väckta motioner angående dels Kongl. hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen samt anslag för utredning af frågan derom, dels beviljande af anslag för uppbyggande af Helgeandsholmens södra kajmur och dels uppförande af en tillbyggnad till Riksdagens hus för inrymmande deri af nya samlings-salar för Kamrarne m. m.

1:sta punkten.

Herr Ekman, Carl: Ehuru föga hopp finnes om framgång för det yrkande jag går att framställa, vill jag ändå, oakadt tiden är långt framskriden, anhålla om bifall till den reservation, som jag m. fl. af Utskottets ledamöter fogat vid detta betänkande. Frågan om Helgeandsholmens ordnande är icke någon ny fråga. Mången gång förut har den utgjort föremål för Kammarens öfverläggning, och om icke annat resultat deraf framgått, bär den åtminstone vittnesbörd derom, att Kammarren intresserar sig för ett tidsenligt ordnande af denna plats. Anledningen, hvarföre frågan om Riksdagens medverkan dertill på sista tiden varit skjuten åt sidan, har varit den, att man föreställt sig, att denna plats skulle af Stockholms kommun tagas om händer. Genom det beslut, stadsfullmäktige i Stockholm fattat, synes emellertid som om frågan der skulle för närvarande helt och hållet fallit. Att det under sådana förhållanden kunde vara lämpligt, att Riksdagen åter tog upp densamma, har jag föreställt mig och därför på det sätt tillstyrkt bifall till motionärens framställning, att jag velat föreslå Riksdagen att i en underdänig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om fullständig utredning i denna fråga. Då det icke kan vara lämpligt att nu upptaga Kammarens tid med något längre yttrande, inskränker jag mig att anhålla om bifall till min reservation.

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.*

Herr Wallenberg: Det är mycket underliga tilldragelser, som tima nu för tiden och bland de mest underliga är, att, der den första statsmakten borde taga initiativ, framträder någon enskild motionär inom representationen. Jag anser för min del, med all aktning för Liss Olof Larssons estetiska uppfattning af Stockholms läge och förskönande, att det vore alldeles orimligt lemna någon uppmärksamhet åt hans framställning, och om man läser hans motion, så synes det, att det icke är meningen att komma till något resultat, ty der står: »för att, sedan nytt hofstall hunnit anskaffas, nedrifva alla å holmen nu befintliga byggnader, och dymedelst göra den till en fri plats, öfver hvilken Kongl. Maj:t och Riksdagen sedermera för sina behof kunna fritt förfoga.»

Jag har icke lust att vänta så länge, ty det är detsamma som att vänta till dess Riksdagen beviljat medel till nytt hofstall och Kongl.

*Hofstallets för-
lyftning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)*

Maj:t låtit uppbygga ett sådant. Motionären vill att man skall först föra upp ett nytt hofstall på annan plats, för det andra rivna ned alla byggnader på Helgeandsholmen, och när allt der blifvit jemnadt med marken, då får man sätta sig och fundera på hvartill holmen lämpligv bör användas. Svårligen kan man företaga sig något mera bakväandt.

Om bifall till motionen lemnas, skall tidpunkten aflägsnas, då frågan kan vinna sin lösning, hvilken den, enligt min tanke, endast kan få genom en Kongl. proposition, som tydligen föreslår huru alltsammans bör planmässigt ordnas. Jag har den största anledning att bifalla Utskottets förslag, ty bifall dertill leder säkrare till målet än om man skulle bifalla motionärens framställning. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på ett par ord i reservanternes framställning. På sista raderna deraf står: »likasom ock den tidpunkt närmade sig, då Riksdagens hus icke längre kunde under stigande folkmängd i landet och i följd deraf ökadat antal representanter lemna erforderligt utrymme.»

Jag ser deremot att en annan tidpunkt närmar sig, då Riksdagsordningen bör förändras så, att icke representanternes antal oupphörligt ökas till ett obegränsadt antal. Om vi nu hafva 300 representanter i båda Kamrarne, så är det Gudi nog, och man bör icke ställa så till, att, om vi komma upp till en folkmängd af åtta millioner människor, vi finge en riksförsamling af 7 å 800 personer! Det vore mycket olyckligt, men jag inskränker mig till det anförda och anhåller om bifall till Stats-Utskottets afstyrkande af motionen.

Herr von Ehrenheim: Då åtskillige reservanter inom Stats-Utskottet förenat sig om ett tillstyrkande till det, som här står att läsa, och en af dem nu förordat bifall dertill, kan jag icke undgå att instämma med honom. Det synes mig vara till full evidens ådagalagdt, att med det sätt för behandlingen af frågan om Helgeandsholmen, som hittills följts, då frågans lösning väsentligen berott på Stockholms stad, kommer man icke ur vägen. Att ater lemna denna så vackra plats i det skick hvare den nu befinner sig, tror jag vara så mycket mindre lämpligt, som den otvifvelaktigt kunde för statens behof på många sätt fördelaktigt användas. Det är så mycket mera, efter min tanke, en fråga, deri Riksdagen har skäl att taga initiativ och icke vänta på ett sådant från Kongl. Maj:t, som platsen troligen i främsta rummet kommer att användas just för Riksdagens behof, d. v. s. för ett riksbankshus och möjligen för ett nytt hus at Riksdagen. Jag tror för min del, att man icke, när det är fråga om ett sådant behof, bör kasta sina tankar så långt fram i tiden, som då vårt fädernesland möjligen kan få åtta millioner invånare. Tänker man sig så långt fram, så har man nog mycket god tid med ordnandet af denna holme, men vida förr inträffar behofvet att bereda Riksdagen ett nytt hus, och jag tror att denna fråga kan med allt skäl anses såsom en, som för den närmaste framtiden föreligger till afgörande. Min föreställning är, att, om icke statsmakterna taga frågan om Helgeandsholmens ordnande om hand, så blir deraf intet, och därför tillstyrker jag bifall till Herr Ekmans m. fl. reservation.

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)*

Grefve Beck-Friis: I likhet med den näst föregående talaren anser jag, att något mål icke kan vinnas på den väg, som af motionärerna blifvit föreslagen. Det är nemligen gifvet, att om man har något mål, så bör det tydligare angifvas än här blifvit gjordt; ty hvad vill det säga, att platsen skulle ställas till Kongl. Maj:ts och Riksdagens förfogande. Är det meningen att der bygga nytt riksbanks- och nytt riksdagshus? Väck då motion derom; men detta är icke angifvet i motionen, utan der sägs endast, att man skulle göra tabula rasa på holmen, hvarföre jag icke kan vara med om motionen. Jag tror, att denna fråga icke bort väckas från det håll, som nu skett, utan af Kongl. Maj:t och då i sammanhang med frågan om hofstallets förflyttning, ty Riksdagen har icke annat att göra i denna sak än att gifva medel, om den gillar förslaget; men initiativ deri bör icke komma från Riksdagen. Hvad åter frågan om nytt riksdagshus angår, tillhör det Riksdagen att framkomma med förslag derom, men den föreligger icke nu. Huru jag vänder frågan, så finner jag, att frågan icke är i rätt ordning väckt, och därför har jag för min del icke annat svar att gifva på motionen än det Stats-Utskottet afgifvit, hvarå jag anhåller om bifall.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då Stockholms stadsfullmäktige afslagit alla de förslag till ordnande af Helgeandsholmen, som blifvit dem förelagda, synes mig icke återstå något annat, än att staten tager holmens ordnande om hand; att den förvärfvar eganderätt till de byggnader, som nu finnas der och äro Hans Maj:ts tillhörighet, och ordnar holmen på sätt reservanterne föreslagit. Jag tror visserligen, att mången skall kunna finna förslaget betänkligt på den grund, att hofstallets flyttning anses föranleda dryga kostnader, men dels behöfva dessa kostnader icke beräknas till högre belopp än 1,200,000 kronor, då man besinnar, att den nya tomten för hofstallet skulle bekommas fritt, och att i denna summa skulle ingå nödiga byggnader för stallbetjeningen; och dels kan en del af kostnaden komma att betalas af riksbanken för den tomt, densamma kan behöfva. Jag tror således icke, att hofstallets flyttning behöfver föranleda så stora kostnader, som man föreställt sig, och dessutom är denna flyttning ett vilkor, som Kongl. Maj:t gjort för afståendet af de honom enskildt tillhöriga byggnader på holmen. Af dessa anledningar anhåller jag om bifall till reservanternes underdaniga skrifvelse.

Herr von Kræmer: Det är mycket vanligt, att om man icke vill en sak, så säger man, att det är icke begärdt tillräckligt anslag dertill; om det begärts mera, skulle man varit med om det, men icke nu. Timmen är icke lämplig för långa yttranden. Jag vill därför inskränka mig till att påpeka blott en enda sida af saken, nemligen den, att här egentligen är fråga om att uppehålla en preskription. Kongl. Maj:t har tillkännagifvit, att det löfte, han gifvit att afstå de honom enskildt tillhöriga tomter på Helgeandsholmen, upphör att gälla, derest icke något beslut om hofstallets flyttning före utgången af 1878 är fattadt. Då frågans utredning icke är sådan, att något beslut kan

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)*

hinna fattas före 1878 års slut, är nödvändigt att hålla preskriptionen öppen på det sätt, reservanterne föreslagit, eller genom en anhållan hos Kongl. Maj:t om proposition rörande hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen till annan plats samt om meddelande, huruvida och på hvilka villkor de Hans Maj:t Konungen tillhöriga egendomar å samma holme skulle kunna af staten förvärfvas.

Detta är kärnpunkten i reservationen. Det uttryck i slutet af densamma, hvarvid man mest fäst sig, eller att holmen skulle kunna göras till en fri plats, är af mindre vikt. Just det, att man gör en framställning, hvarigenom man gifver Kongl. Maj:t tillfälle att förnya sitt ofvannämnda löfte, är det viktiga, och det är derföre jag har instämt i reservationen, och hvarför jag yrkar bifall å densamma.

Grefve Mörner, Oscar: I det betänkande rörande åttonde hufvudtiteln, som vi i dag genomgått, har varit en ständigt återkommande fras, och icke utan skäl, att statens belägenhet fordrade hushållning med dess tillgångar, om icke befarad statsbrist skall uppkomma. Nu vill jag fråga: kan man antaga, om, såsom man sagt, samhället arbetar med sjuka finanser, att en sådan förlägenhet kan hastigt afhjelpas. Jag befarar, att denna kris kommer att hafva långvariga verkningar, och att hushållning med statens medel blir nödvändig icke blott för 1879 utan kanske för flera år. Innan man framkommer med fordran på statsanslag för att åstadkomma en försköning, borde man i främsta rummet se till, att man beviljar de anslag, som fordras för att afhjelpa verkliga behof. Då samhället i det afseendet fyllt sin pligt, kan tiden vara inne att tänka på utgifter för sådant som må kunna försköna hufvudstaden, men icke är nödvändigt. När man icke vill ändamålsenligt ordna sin läkarevård; då man fordrar, att läkarne under sin studietid skola arbeta i osunda lokaler, der de knappt kunna vistas och icke erhålla tillräcklig undervisning, då går man för långt, om man, såsom här är fallet, fordrar summor, som gå på millioner, för något, som endast afser prydnad. Jag vill icke säga, att man skall vara känslolös för hufvudstadens förskönande, men hafva vi icke råd att bygga fartyg för att försvara oss och anskaffa nödig materiel för armén, hafva vi icke råd att uppehålla nödiga inrättningar för att de vetenskapliga institutionerna må blifva fullt fruktbringande, så får man icke komma fram och begära millioner, der de icke verkligen behöfvas. Man säger kanske, att det fordras icke millioner. Jo, det gör det. En skrifvelse skadar icke, säger man. Kan jag tänka så lågt om denna Riksdag, att den skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran om proposition på hofstallets flyttning och sedan söka undanflykter för att uppehålla verkställigheten, så att det skulle tyckas att åtgärden endast afsett att bevara en slags preskriptionstid. Så hoppas jag Riksdagen icke må gå till väga.

Beslutas denna skrifvelse, så lär väl kostnaden för hofstallets flyttning och holmens ordnande få lof att beviljas. Hvad angår frasen om de villkor, hvarunder Kongl. Maj:t skulle vilja bevilja staten eganderätt till de å Helgeandsholmen befintliga, Konungen enskildt tillhöriga hus, så vill jag icke höra talas derom, ty det innebär, att vi hoppas, att Konungen skall skänka oss dessa hus, och ett sådant anspråk,

framställt på sådant sätt, vore, efter det särdeles tillmötesgående Hans Maj:t Konungen i denna angelägenhet visat, mindre än grannliga. Be-traktar man förhållandet så som det nu finnes, så är hofstallet en vacker byggnad, som skulle kunna blifva ännu vackrare, om den be-hörigen iståndsättes. Vid jämförelse med andra hufvudstäder se vi t. ex. i Berlin, huru mellan kongl. slottet och Spreefloden ligga en mängd vanprydliga hus. Kan Berlin fördraga en samling sådana hus på ena sidan om slottet, så måtte vi väl också kunna fördraga Helgeandshol-mens tillstånd, åtminstone till dess den tid kommer, att denna upp-offring kan af staten göras utan att åsidosätta andra och viktigare in-tressen. Jag upprepar, att vore finanserna goda och vi hade råd att vedervåga millioner på det viset, skulle jag också tillstyrka utgifter för det nu omhandlade ändamålet; men sedan jag erfarit de afslag å anslagsfordringar, som skett på åttonde hufvudtiteln, och sett hvad som Utskottet föreslår till vägran på den femte, och dervid måste medgifva, att en del rättfärdigas af brist på medel, kan jag icke gå in på en sådan utgift, som, till följd af den föreslagna skrifvelsen, inom kort måste ske, om icke Riksdagen skall bryta sitt löfte. För min del tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)*

Friherre af Ugglas: Ingen lär väl kunna misstänka, att jag icke lifligt och varmt intresserar mig för denna fråga, och icke desto min-dre eller just derföre kommer jag att tillstyrka bifall till Stats-Utskot-tets förslag. Då man läser denna motion, finner man, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran om hofstallets flyttning för att förvandla Helgeandsholmen till en fri plats, öfver hvilken Kongl. Maj:t och Riksdagen sedermera för sina behof kunde fritt förfoga. Innan jag för min del skulle vilja vara med om en sådan skrifvelse, skulle jag vilja se någorlunda klart, för hvad ändamål Helgeandshol-men skulle användas. Men att, utan att hafva framlagt den ringaste plan för holmens ordnande, endast begära, att husen derstädes skola rifvas, utan att man vet, hvartill holmen sedan skall användas, det vill jag icke vara med om, ty jag vet icke, om någon verklig förskö-ning af holmen derigenom kommer att åstadkommas. Man har sagt, att det skulle vara så lämpligt att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i detta afseende för att få holmen ordnad. Ja, om det vore fråga derom, skulle jag vilja vara med om denna skrifvelse, men nå-got sådant förslag föreligger icke. Det är endast fråga om bortrif-vande af hus. Hvad det skall blifva af holmen i framtiden, derom svärfvar man i ovisshet. Man har sagt, att det vore nödvändigt att aflåta denna skrifvelse för att uppehålla den preskriptionen, som skulle finnas i afseende å det af Konungen gjorda anbud angående de honom enskildt tillhöriga hus. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på innehållet af det diktamen, som Konungen afgifvit till statsrådsproto-kollet och deri han förklarar sig beredd att afstå ifrågavarande hus, savida hofstallet i enlighet med de af Riksmarskalksambetet uti un-derdånig skrifvelse den 31 Mars 1877 omförmälda ritningar och kost-nadsförslag flyttas till Artilleriplanen, samt Helgeandsholmen derefter i enlighet med af Kongl. Maj:t godkänd plan ordnas, dock, efter hvad det står på slutet af nämnda diktamen, »under vilkor, att dessa beslut

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)*

så väl om hofstallets förflyttning med hvad dertill hörer, som ock om Helgeandsholmens ordnande varda af samtliga vederbörande fattade inom slutet af år 1878.»

Om Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en skrifvelse med begäran att till nästa riksdag få en framställning om hofstallets flyttning, så tillåter jag mig visserligen icke att på förhand säga hvad Kongl. Maj:t kan komma att svara, men på grund af det nu gjorda uttalandet har man icke rätt att tro vidare uppskof blifva beviljad.

Man har vidare sagt, att det vore nödvändigt att besluta denna skrifvelse, emedan, om icke statsmakerna togo hand om frågan, så blir det intet deraf. Jag ber då att få erinra derom, att det icke är mera än sex eller sju år sedan som, på enskild motionärs framställning, beslut här fattades, att fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle uppgöra förslag till holmens ordnande så, att riksbank och riksdagshus skulle kunna der uppföras. Ritningar och förslag uppgjordes och frågan blef framlagd för Riksdagen, men Riksdagen ville icke dermed taga någon befattning. Kunde jag se, att genom en skrifvelse ett verkligt ordnande af Helgeandsholmen skulle blifva en följd, skulle ingen hellre än jag önska en sådan skrifvelses aflåtande, men då jag i det afseendet sväfvat i mörker, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Jag ber få förena mig med en föregående talare i den åsigten, att samma dag, som Riksdagen afslagit flera anslag, som synts ganska nödvändiga, är det föga lämpligt att göra framställning om anslag till hofstallets förflyttning. Jag tror, att samma skäl till sparsamhet, som förefinnes i år, kommer i lika hög grad att göra sig gällande nästa år, och det synes alltså föga öfverensstämmande med de beslut, Kammaren i dag fattat i flere viktiga punkter, att nu besluta en framställning, som skulle komma att föranleda betydliga anslag.

Af komiterades utredning ser man, att två planer till holmens ordnande äro framlagda, af hvilka den ena skulle erfordra en kostnad af 2,400,000 kronor och den andra 2,600,000 kronor; och om också någon del af holmen afstodes, tror jag dock tillräckligt stort belopp skulle kvarstå för att väcka tvekan.

Jag tror, att frågans uppskjutande varit ganska lyckligt, emedan, enligt min tanke, det icke kan anses för ett godt ordnande af holmen, om der komma att förläggas flera byggnader. Men då jag icke kan tro, att Kammaren skall fästa synnerligt afseende vid mitt yttrande i ämnet, ber jag att få anföra några ord ur ett utlåtande af en fullt sakkunnig person, nemligen Öfverintendentsembetets utlåtande, under-tecknad af Professor Scholander. Han säger deri bland annat:

»Att väl ordnade och omsorgsfullt vårdade planteringar med tillhörande träd skulle komma att med ojemna afbrott skymma delar af slottsfaçaden är berättigadt och bör höja denna façads verkan såsom storartadt monument, under det att åter byggnader, uppförda framför detsamma, ej kunna annat än verka störande, på samma gång de sjelfva blifva tryckta vid jemförelsen med konungaborgens kolossala façad.» Och vidare:

»Helgeandsholmens frigörande från byggnader och behandling såsom en monumental lustgård midt inuti hufvudstaden är ej att hänföra

till nyttiga åtgärder i vanlig mening, men likväl så önskvärdt från estetisk synpunkt, att bättre synes vara, derest hela frågan om holmens ordnande lemnades åt en framtid med rikare tillgångar för densamma lösning på ett tillfredsställande sätt, än att, sedan nu varande åbyggnader blifvit rifna, dessa ersättas af nya större byggnader, ju anseeligare desto sämre.»

Derjemte finner jag, att han tillika yttrat sig angående framställda förslag om förläggande inom en viss begränsad areal af holmen af både riksbank och riksdagshus. »Härvid», heter det, »ådagalades dock, att det af sakkunnige män uppgjorda programmet för huseus planer var ett problem, som ej på nöjaktigt sätt kunde lösas inom det gifna utrymmet. Att öka detta och derigenom vinna erforderlig frihet för planernas utveckling låter sig visserligen göra, men endast med åsidosättande af hvad i estetiskt hänseende bör i ett fall sådant som detta göras gällande, och att för lägets skull uppföra riksdagshuset på ett mindre tillfredsställande sätt eller på en plats, der det ej lämpligen kan i framtiden utvidgas, torde ej böra i fråga komma.»

Jag tror mig på grund häraf hafva skäl att önska, att ett ordnande af Helgeandsholmen icke må blifva sådant, att holmens utseende för framtiden blir förstördt, och hemställer på den grund om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Den ärade representanten för Göteborgs stad har behagat med klander yttra sig öfver stadsfullmäktiges i Stockholm beslut att icke bifalla hvad som rörde hofstalls byggande på kommunens bekostnad. Jag ber med anledning häraf få förklara, att framställningen var sådan, att fråga var om ett kontrakt, som skulle förbinda Stockholm till högst betydliga utgifter, utan att man kände till tiden, då dessa skulle utbetalas, eller de förpligtelser, som kunde åläggas den andre kontrahenten. Jag tror, att om sådant kontrakt blifvit framlagdt för Göteborgs stadsfullmäktige, skulle de helt säkert betackat sig för detsamma.

Han har vidare sagt, att man borde ordna holmen så, som reservanterne föreslagit. Det är i min tanke ett besynnerligt ordnande att rifva ned allt som finnes på holmen, och sedan tänka på huru man skall ordna den. Min ärade granne till venster har redan sagt, att man bör gå till målet med öppna ögon och veta, hvarom det vore fråga. Såsom saken nu är framställd, ber jag få säga, att den påminner mycket om ett vidunderligt förslag, som utgick från fullmäktige i riksbanken och som afsåg att midt på holmen lägga en byggnad, som skulle likna en stor kassalåda, hvilket enligt bankofullmäktiges åskådningssätt skulle bidraga till hufvudstadens förskönande.

Jag har äfven för egen del haft mina funderingar i detta afseende. Jag har nemligen tänkt mig såsom ett önskningsmål, att uti en half-rundel åt målarensidan förlades en låg byggnad, som icke vore så hög att den skämde utsigten, och i denna byggnad anordnades riksbank och riksarkiv, hvilkas handlingar ju äro af den dyrbara beskaffenhet, att de böra förvaras på det minst eldfarliga ställe af hufvudstaden. Då skulle det blifva en vacker anordning; men detta lönar sig icke att nu tala om.

Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)

Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.
(Forts.)

Att bifall till en sådan motion som den förevarande icke skulle närma oss frågans lösning, derom är jag öfvertygad och instämmer för öfrigt med Grefve Oscar Mörner deruti, att om man bifaller detta, så, i fall man vill stå vid sina ord, har man också tagit på hand att bifalla en kommande Kongl. proposition om ett nytt hofstall, hvilket icke kan kosta mindre än en och en half million kronor.

Herr Wennerberg: Det lilla, jag har att säga, är redan förut sagdt af flere föregående talare, och jag ber därför att få omnämna endast två nya moment, på grund af hvilka jag anser mig böra tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Det ena är, att denna Kammare i dag nödgats, troligen med föga tillfredsställelse, säga nej till flere Kongl. propositioner, till hvilka ett bifall under andra förhållanden med allt skäl borde kunnat förväntas. Att då samma dag besluta att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, hvilken blott såsom sådan skulle komma att kosta ungefär det samma, som upprätthållandet af en hel institution skulle komma att kosta för nästa år, det kan jag icke finna vara Kammaren fullt värdigt, helst som denna skrifvelse, af Kongl. Maj:t i denna fråga fullt beaktad, möjligen skulle försätta oss i denna Kammare i skyldighet att på allt vis tillmötesgå de förslag, Kongl. Maj:t sedermera kunde komma att i frågan framlägga för Kammaren. Det är visst, att under denna riksdag har det för mängen känts tryckande, att penningställningen varit sådan, att man nödgats afslå flere framställningar från Kongl. Maj:t, åt hvilka man under andra förhållanden säkert skulle hafva lemnat sitt bifall. Men jag är icke tillräcklig optimist att förmoda, att ens nästa Riksdag kommer att visa en annan fysiognomi än denna uti berörda hänseende, utan må hända en ännu bistrare. Att under sådana förhållanden ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, i hvilken man vill, att Kongl. Maj:t skall för nästa Riksdag framlägga ett förslag i denna bland små frågor dock rätt viktiga, det anser jag icke öfverensstämmande med den värdighet, som denna Kammare alltid vetat att iakttaga.

Ett annat skäl är, att jag anser hvarje försök att åtgöra något i fråga om Helgeandsholmen böra uppskjutas till den tid, då särskildt goda ekonomiska förhållanden äro rådaande. Den hufvudstad, som icke blott vi utan äfven utlänningen beundrar, har sin kärna på Helgeandsholmen och det finnes väl få bland Sveriges invånare, som sett denna hufvudstad i sin vackraste belysning, som icke ansett att här borde något stort i försköning åtgöras. Men ett sådant åtgörande, hvari mer eller mindre rent praktiska syften skulle ingå såsom bestämmande, kan icke framtiden komma att gilla; och något tillfredsställande resultat torde derföre icke kunna vinnas förr än Sverige blir så rikt, att denna del af Helgeandsholmen kan blifva ordnad ungefär på samma sätt, som den lilla bit, som kallas Strömparterren, d. v. s. fri från alla byggnader. Förr än det kan ske, är jag icke angelägen om någon skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om platsens ordnande.

Särskildt ber jag få nämna, att en fråga sådan som denna, hvilken visserligen hör till de små men dock viktiga frågorna, borde fordra en helt annan utredning, och förr än en sådan kommer från det håll,

hvarifrån den bör komma, kan jag icke annat än yrka afslag å den föreslagna skrifvelsen.

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m
(Forts.)*

Herr Statsrådet Forssell: Med anledning af åtskilligt, som under diskussionen blifvit yttradt, ber jag få framhålla för Kammaren, att Riksdagen kan vara temligen viss om att aldrig få mottaga någon Kongl. proposition endast och allenast i och för hofstallets förflyttning ifrån den plats, det nu är beläget. Ty ses frågan ur hofstallets synpunkt, så är det tydligt, att Hans Maj:t Konungen icke kan få en bättre plats för sitt stall än den nuvarande. Denna synpunkt har också icke hittills varit den i frågan bestämmande, utan har det hvarje gång ärendet kommit å bane varit tal om, antingen att försköna Stockholm, eller, såsom nu senast, om att skaffa Riksbanken en ny lokal. Jag påminner Kammaren derom, att 1875 ingick Riksdagen till Kongl. Maj:t med en anhållan, att Kongl. Maj:t ville tillse, huruvida antingen nuvarande kanslihuset eller annan lämplig och närbelägen, staten tillhörig plats skulle kunna till Riksbanken i och för bebyggande öfverlåtas. Detta uttolkades då så, att med det andra alternativet afsågs Helgeandsholmen. Öfverståthållare-embetet inkom derefter till Kongl. Maj:t med en anhållan, att, om något ordnande af Helgeandsholmen skulle ifrågakomma, Stockholms stad måtte beredas tillfälle att yttra sig, huruvida den kunde deltaga i berörda ordnande. I departementet togs frågan under beredning. Kongl. Maj:t tillsatte en komité, och efter remiss till vederbörande, till Öfverintendentsembetet och Riksbanken, afgick en skrifvelse till Stockholms kommun, uti hvilken kommunen anmodades att taga under öfvervägande, huruvida den ville göra några uppoffringar för holmens ordnande. I skrifvelsen framhöllos tre särskilda utvägar för platsens ordnande och kostnadernas fördelning. Dessutom tillades i skrifvelsen en uppmaning till stadsfullmäktige att, om icke någon af dessa utvägar gillades, yttra sig, huruvida kommunen ville på annat sätt eller i annan form intressera sig för frågan. Frågan om holmens ordnande var sålunda hållen fullständigt öppen för alla tänkbara förslag; det fans i skrifvelsen endast en punkt, hvarom ingen vidare diskussion kunde ifrågakomma, den som afsåg platsen för det nya hofstallet, hvarutinnan Hans Maj:t Konungen hade på förhand bestämt sina fordringar på samma gång han beslöt sig för den stora uppoffringen att afstå från det nuvarande stallet med dess oersättliga läge. Stockholms kommun ansåg dock icke lämpligt att antaga vare sig något af de framställda alternativen eller att iugå i något annat yttrande, och visade sig således icke benägen att göra någon uppoffring för Stockholms förskönande. Det tillkommer ej mig att tadla Stockholms stadsfullmäktige för ett beslut, för hvilket skälen hemtades från den nuvarande ekonomiska ställningen, men naturligtvis är det hädanefter stadsfullmäktige ensamme som hafva att för sina kommittenter ansvara, om holmens ordnande skulle komma att försiggå på ett för stadens inbyggare mindre tilltalande sätt.

Nu befinner sig frågan på den punkt, att Kongl. Maj:t har att svara på Riksdagens hemställan om en undersökning angående en ny plats för Riksbanken. Jag anser för min del icke troligt, att under den närmaste framtiden åt Riksbanken kan beredas utrymme på kansli-

*Hofstallets för-
flyttning från
Helgeandshol-
men m. m.*

(Forts.)

husets tomt, emedan jag icke vet, hvar departementen skulle få någon annan vistelseort. Det skulle således endast återstå antingen att finna någon annan plats i Stockholm, som kunde vara tjenlig till byggnad för riksbanken, eller ock att till Riksdagen framkomma med en proposition, att den måtte för riksbankens skull åtaga sig kostnaderna för hofstallets förflyttning eller ombyggnad. Tiderna äro dock sådana, att Kongl. Maj:t icke ansett sig till innevarande Riksdag böra framkomma med en sådan framställning. Jag kan icke yttra mig om de tider, som stunda; men visserligen förefaller det mig som om både riksbankens och statsverkets tillgångar för den närmaste framtiden skulle behöfva tagas i anspråk för andra ändamål än det nu i fråga varande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, och Herr Tal-
mannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den
förevarande punkten, dels ock afslag derå och bifall till första punkten
i den af Herr *Ekman* m. fl. emot utlåtandet afgifna reservation; fram-
ställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

2:dra punkten.

Bifölls.

3:dje punkten.

Herr Adelsköld: Enär tiden är långt framskriden, skall jag
endast yttra några få ord. Då Rikets Ständer år 1865 antogo nu
gällande riksdagsordning, måste i största hast samlingsrum ordnas för
Kamrarne, och detta hus, hvaruti vi nu befinna oss, inrättades, så godt
omständigheterna tillät, på det sätt det nu är. Ingen antog väl emel-
lertid på den tiden den gjorda anordningen annat än provisionel, och
att icke Riksdagen, så snart omständigheterna medgäfve, skulle inrym-
mas uti ett palats, mera värdigt svenska folkets representanter. För-
slag i den riktningen hafva också blifvit väckta, men icke realiserade.
Som man vet, lemna de nuvarande Kamrarne mycket öfrigt att önska.
Platserna äro tränga och obeqväma, värme- och ventileringsinrättning-
en otillfredsställande och åstadkommer ett drag högst menligt för
ledamöternes helsa. I akustiskt hänseende äro Kamrarne ytterst
olämpliga, ty jag är öfvertygad att så högt jag bjuder till att tala,
höres ej ett ord upp till mina kamrater och vänner, norrländingarne,
och att döma af referaten i tidningarne, tyckas förhållandena vara
ännu sämre på läkterne. Att diskussionen höres och kan riktigt upp-
fattas på åhörare- och referentplatserna är likväl en sak af icke obe-
tydlig vikt; ty om riksdagsförhandlingarne skola följas med det intresse,
som vederbör, så är det nödvändigt att dessa platser anordnas så, att
åhörarne kunna följa med öfverläggningarne, och att det blifver möj-
ligt för herrar tidningsreferenter att afgifva hastiga och fullständiga
referat till tidningarne, så att allmänheten så fort som möjligt må er-
hålla del af de viktiga riksdagsförhandlingarne.

Såsom exempel på huru det i detta afseende tillgår i utlandet må

anföras att, hvad som i engelska parlamentet talas sent på natten, morgonen derpå ordagrant kan läsas i »Times.»

Såsom plats för ett nytt riksdagshus har man föreslagit dels Helgeandsholmen, dels den hvarå det nuvarande befinner sig, å hvilken en ombyggnad i sådant fall skulle verkställas. För min del var jag från början icke för tanken på utvidgningen af detta hus, emedan jag förestälde mig att sådant skulle stöta på stora svårigheter, och att en total nybyggnad måste ske, för att ändamålet på ett fullt tillfredsställande sätt skulle kunna vinnas, och jag antog att någon annan plats ej fans att välja på än Helgeandsholmen eller möjligen norra ändan af Carl XIII:s torg. Då emellertid beräkningen visade, att uppförandet af ett nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, med alla dermed förenade kostnader, såsom flyttning af hofstallet, kajens pålning m. m. skulle uppgå till omkring sex millioner kronor, och att, då fråga var om ett så stort belopp, det kunde tagas för temligen gifvet att saken icke skulle komma att realiseras förrän i en så aflägsen framtid, att Kamrarnes utvidgning då komme nästan för sent, och då de af hofintendenten Jacobson uppgjorda förslagsritningar visa, att en lämplig utvidgning af det nuvarande riksdagshuset skulle kunna åstadkommas för det jemförelsevis obetydliga beloppet af 800,000 kronor, samt då det, såsom nämnt är, är af vigt att beslut fattas så fort som möjligt, så har jag icke tvekat att väcka motion i ämnet.

En talare har yttrat, att en förändring af riksdagshuset skulle vara mindre behöflig och att man i stället borde söka avvägbringa förminskning i representanternes antal. Då vi emellertid hafva en riksdagsordning, som bestämmer representanternes antal, och det icke torde vara så lätt att få den ändrad, får man taga saken från den praktiska sidan och arrangera sig efter de förhållanden som finnas — och icke efter sådana som i en aflägsen framtid kunna uppkomma.

Uti afgifvet utlåtande har Utskottet yttrat såsom sin åsigt, att det sätt för frågans lösning, som blifvit af motionären föreslaget, utan tvifvel förtjenade mycken uppmärksamhet, emedan det oundgängliga behovet af ökad utrymme derigenom både med minsta möjliga kostnad och minsta möjliga tidsutdrägt skulle kunna vinnas, och hemställt att Riksdagen ville uppdraga åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att låta genom sakkunnige personer anställa en undersökningen af grunden för den nya byggnaden och granskning af de uppgjorda ritningarne; och, ehuru visserligen tidsutdrägt härigenom uppkommer, men å andra sidan saken måste vinna genom en ytterligare granskning af ritningarne, har jag för min del ingenting emot att bifalla Stats-Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad, och punkten bifölls.

4:de punkten.

Herr Adelsköld: Jag ber endast få upplysa, att Slottsintendenten Jacobson aldrig begärt någon ersättning för sina ritningar, utan uppgjort dem helt och hållet af intresse för saken. Den framställning,

som Herr Stråle och jag ansett oss böra göra om anslag för att betala dessa ritningar, hvilka utgöras af, efter hvad jag vill minnas, II stora planscher, har tillkommit utslutande på den grund, att vi ansågo ritningarne vara värda det af oss begärda belopp. Jag har för öfrigt intet yrkande att framställa, utan inskränker mig till den nu lemnade upplysningen.

Öfverläggningen förklarades slutad, och punkten bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottes den 23 och 26 i denna månad bordlagda memorial N:o 38, angående afskrifning af Riksgäldskontorets återstående fordran för lån till uppförande af byggnader vid härads höfdingebostället Mälby.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 8, angående reglering af utgifterna under riksstatens Femte hufvudtitel; och

N:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående anslag till betäckande af åtskilliga utgifter för den i Stockholm under år 1878 sammanträdande internationella fångvårdskongress.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Christoffer Olsson* under tre veckors tid från denna dag.

Uplästes ett så lydande läkarebetyg:

Att Riksdagsfullmäktigen Herr O. Persson i Nordanå insjuknat i en akut magkatarrh med gulsot och till följd häraf ej för närvarande kan företaga någon resa till Stockholm för att deltaga i riksdagsförhandlingarne, intygas på aflagd tjensteed.

Broby den 24 Mars 1878.

Axel Sjöberg.

Provincialläkare.

Kammaren åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.